

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Právní úprava dědění ze závěti v Keni

Lenka Karhanová

Plzeň

2012

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra soukromého práva a civilního procesu

vedoucí diplomové práce: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

studijní program: Právo a právní věda, obor: Právo

Právní úprava dědění ze závěti v Keni

Lenka Karhanová

Plzeň

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Právní úprava dědění ze závěti v Keni“ jsem vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškeré prameny, použitou literaturu a podkladové materiály, ze kterých jsem čerpala v seznamu literatury.

Podpis: _____

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce
JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D. za pomoc při psaní mé diplomové práce a za cenné připomínky.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Historický vývoj dědického práva v Keni	3
2.1 Úvod.....	3
2.2 Zákon vztahující se na Afričany	3
2.3 Zákon vztahující se k muslimům	4
2.4 Zákon vztahující se k hinduistům	6
2.5 Zákon vztahující se k Evropanům.....	7
2.6 Dědické právo platné v Keni po roce 1981	9
2.7 The Law of Succession Act.....	9
2.8 Africké zvykové právo a Law of Succession Act	10
2.8.1 Pozůstalost osob zesnulých před schválením Law of Succession Act	11
2.8.2 Testament učiněný v souladu s africkým zvykovým právem	11
2.8.3 Použití afrického zvykového práva dle ustanovení § 33 Law of Succession Act v případě intestátního dědění	12
2.9 Islámské právo a Law of Succession Act.....	12
2.10 Ustanovení derogovaná ustanovením § 99 Law of Succession Act	13
3. Poslední vůle v Keni	14
3.1 Úvod.....	14
3.2 Charakter a význam poslední vůle	14
3.3 Význačné znaky poslední vůle.....	14
3.4 Výhody zhotovení poslední vůle.....	16
3.5 Předání majetku po smrti jiným způsobem než prostřednictvím poslední vůle....	20
3.5.1 Právo přeživšího na společný majetek	20
3.5.2 Jmenování.....	21
3.5.3 <i>Donatio mortis causa</i> neboli darování pro případ smrti.....	21
3.6 Podmíněné a sdílené poslední vůle	25
4. Tvorba platné poslední vůle.....	27
4.1 Úvod.....	27
4.2 Způsobilost.....	27
4.3 Vdané ženy.....	31
4.4 Formální stránka.....	31
4.4.1 Ústní poslední vůle	31
4.4.2 Psaná poslední vůle	33

4.5 Platnost posledních vůlí nad rámec Law of Succession Act.....	39
4.6 Privilegované poslední vůle	39
5. Důvody neplatnosti závěti	41
5.1 Znalost a souhlas	41
5.2 Čas seznámení s obsahem poslední vůle a jeho schválení	41
5.3 Důkazní břemeno	41
5.4 Podezřelé okolnosti	42
5.5 Omyl.....	43
5.6 Donucení a nepřípustné ovlivňování.....	45
5.7 Podvod.....	46
5.8 Padělek	46
6. Zrušení, změna a obnovení poslední vůle	48
6.1 Úvod.....	48
6.2 Zrušení.....	48
6.2.1 Výslovné odvolání.....	48
6.2.2 Implicitní (odvozené) odvolání	49
6.2.3 Zrušení testamentu zničením.....	49
6.2.4 Předpoklady týkající se odvolání testamentu zničením.....	52
6.3 Doktrína o podmíněčném zrušení poslední vůle.....	53
6.4 Zrušení poslední vůle manželstvím.....	53
6.5 Zrušení poslední vůle rozvodem	54
6.6 Odvolání psané poslední vůle prostřednictvím vůle ústní	54
6.7 Změny poslední vůle a dodatky k ní	54
6.8 Obnovení poslední vůle.....	56
7. Výklad poslední vůle.....	57
7.1 Úvod.....	57
7.2 Soud zajišťuje pouze výklad posledních vůlí, nijak je nepředělává	57
7.3 Slova poslední vůle jsou vykládána podle jejich přirozeného významu.....	59
7.3.1 Zlaté pravidlo.....	59
7.3.2 Základní význam	59
7.3.3 Odchýlení od obecného principu.....	59
7.4 Poslední vůle musí být vykládána jako celek	61
7.5 Poslední vůle musí mluvit sama za sebe	62

7.6 Určení dědiců	64
7.7 Pravidla pro uzavření dědické skupiny	65
8. Závěr	68
Seznam použité literatury a pramenů.....	69
Resume.....	72

1. Úvod

Výběr tématu „Právní úprava dědění ze závěti v Keni“ byl pro mne od prvního okamžiku jasnou volbou. V minulosti jsem se svou rodinou několikrát navštívila Jihoafrickou republiku, kde jsem objevovala kouzlo jak afrického safari, tak velkoměst a od osob zde žijících jsem s velkým zájmem naslouchala povídání o životě v Africe, o politické scéně, o ekonomické situaci a v neposlední řadě o nejchudších obyvatelích žijících ve slamech okolo velkých měst. V některých bodech se takto nabyté informace shodovaly s tím, co jsem během života pochytila v našich médiích, v literatuře či filmů. Nicméně mnohdy se významně lišily, a spousta údajů pro mne byla novinkou.

Důvod, proč jsem jako zemi zvolila právě Keňu, byl prostý. V první řadě velmi důležitou roli hrála literatura, která u nás, jak si jistě dokážete představit, není příliš dostupná. Zvažovala jsem, zda bych neměla psát raději o Jihoafrické republice. Dospěla jsem však k závěru, že Keňa bude lepší volbou pro mou práci, a to hlavně z toho důvodu, že považuji Jihoafrickou republiku za rozvinutou zemi v porovnání s Keňou a že právní úprava dědění v této zemi proto bude velmi zajímavá, navíc značně odlišná od té naší. Jak to ve skutečnosti je se vám pokusím objasnit v jednotlivých kapitolách své práce.

Svoji práci zahájím výkladem o historickém vývoji právní úpravy dědického práva v Keni. Tato kapitola bude sloužit jako nástin toho, jak v minulosti obyvatelé Keni řešili problematiku dědění. Tato část vám bude představena ve dvou obdobích, a to v období před a po roce 1981. Důvodem pro toto dělení je přijetí Law of Succession Act, který vstoupil v účinnosti 1. července 1981 a který upravuje dědění jak ze závěti, tak ze zákona. Z této kapitoly si bude moci každý udělat obrázek nejenom o právu, které předcházelo dnešní úpravě, ale i o dělení obyvatelstva do různých socio-ekonomických skupin. Keňou vedla v dávné minulosti důležitá migrační stezka. Později sem připlouvaly obchodní lodě přivážející sklo, látky, víno, pšenici a jiné žádané suroviny, a naopak ze země vyvážely slonovinu, želvovinu a nosorožčí rohy. To a další historické události se staly důvodem pro etnickou různorodost obyvatelstva Keni.

V další kapitole se budu věnovat tématu poslední vůle jako takové. Uvedu důvody, proč je dobré pořádit poslední vůli, jaké má charakteristické znaky, co by měla poslední vůle obsahovat a také krátce pohovořím o institutu jmenování správce dědictví

a darování pro případ smrti. V závěru této kapitoly se zmíním o podmíněné a sdílené poslední vůli. A samozřejmě neopomenu téma „způsobnost zůstavitele“.

Následující kapitola se zabývá náležitostmi poslední vůle jak ústní, tak psané, a to konkrétně podpisem, zůstavitelovým záměrem, svědky atd. Stručně vysvětlím, co je to privilegovaná poslední vůle a jaká práva měly ženy do roku 1882.

Dále se budu věnovat okolnostem neplatnosti poslední vůle. Mezi takové okolnosti patří například donucení a nepřípustné ovlivňování a poslední vůle učiněná v omylu. Důležitou otázkou, na kterou zde odpovím, je, kdo nese důkazní břemeno v případě, kdy třetí osoba tvrdí, že poslední vůle zůstavitele je neplatná. Se zhotovením poslední vůle nedílně souvisí i institut zrušení, změny a obnovení testamentu, který popíši v kapitole následující. Objasním, kdy je a kdy není poslední vůle zrušena, způsoby, kterými může ke zrušení testamentu dojít, mj. velmi zajímavým institutem nazvaným „zrušení poslední vůle manželstvím a rozvodem“.

Poslední kapitolu své práce jsem nazvala „Výklad poslední vůle“. Tato kapitola hodně vypovídá o postavení keňských soudů v dědickém řízení a o pravidlech a principech, jimiž se soudy při výkladu závěti řídí.

2. Historický vývoj dědického práva v Keni

2.1 Úvod

Historický vývoj dědického práva v Keni můžeme rozdělit na dvě časová období, a to na časové období předcházející 1. červenci 1981, kdy byl v Keni uzákoněn Law of Succession Act¹, a na období následující. Pro první období bylo příznačné, že existovaly různé způsoby úpravy dědického práva. Každá společensko-kulturní skupina měla z historických důvodů v rámci dědického práva svůj vlastní zákonodárny orgán a dle těchto skupin se určoval na ně se vztahující zákon. Těmito skupinami byli Afričané, muslimové, hinduisté a Evropané.

2.2 Zákon vztahující se na Afričany

Dlouho před tím, než bylo ustanoveno zákonné dědické právo, bylo dědické právo platné pro původní keňské komunity převážně právem zvykovým. Každý z kmenů měl své vlastní dědické zvykové právo, což ve výsledku znamenalo existenci mnoha systémů zvykového práva.

Nástup kolonialismu s sebou přinesl zavedení nových systémů dědického práva, přičemž řada z nich byla postupně upravena tak, aby se dala použít i pro Afričany. Tak například v roce 1897, East Africa Order in Council² představil Indian Succession Act of 1865³ jako všeobecné dědické právo, použitelné na celém státním území a tím pádem vhodné i pro Afričany. Bylo stanoveno, že afričtí křesťané měli být ve věcech ovlivňujících osobní vlastnictví spravováni stejnými zákony, jako křesťané indičtí. Správa pozůstalosti těchto Afričanů byla dále regulována prostřednictvím Native Estate Administration Rules and Orders of 1899⁴, který udělil pravomoc v této oblasti místním soudům (místním vzhledem k lokalizaci příslušných pozůstalostí). Pro Afričany, kteří se svým vyznáním nehlásili ani ke křesťanství, ani k islámu, se v rámci dědického práva využívaly zvyklosti daného kmene, s podmínkou, že tyto zvyklosti nesměly stát proti přirozeným morálním hodnotám.

---

¹ Law of Succession Act – právní předpis, který zavedl jednotný systém dědického práva v Keni. Je účinný od 1. července 1981. Více viz kapitola „The Law of Succession Act“.

² Volný překlad: Nařízení rady východní Afriky

³ Indian Succession Act of 1865 – volný překlad: Indický dědický zákon z roku 1865

⁴ Native Estate Administration Rules and Orders of 1899 – volný překlad: Nařízení a vyhlášky o správě místního majetku z roku 1899

V r. 1902 bylo schváleno East African Marriage Ordinance, nařízení, jehož § 39 stanovil, že v případě pozůstalostí Afričanů bez závěti, kteří uzavřeli zákonný svazek manželský, se uplatní anglické dědické právo. Toto anglické dědické právo se zabývalo primárně osobním majetkem a jakýmkoliv dalším nemovitým majetkem, který by zesnulý býval mohl odkázat prostřednictvím poslední vůle.

V r. 1903 byla odvolána platnost Indian Succession Act of 1865. O rok později bylo odvoláno ustanovení § 39 nařízení z r. 1902, čímž bylo africké zvykové právo aplikováno na všechny pozůstalosti náležející původnímu africkému obyvatelstvu, bez ohledu na systém práva manželského.

Tento systém dědického práva setrval v platnosti až do roku 1961, kdy bylo schváleno African Wills Ordinance⁵. Dědění ze závěti bylo tedy upraveno v tomto nařízení, zatímco intestátní posloupnost byla nadále upravena příslušným zvykovým právem kmene, k němuž zesnulý příslušel. Toto nařízení setrvalo v platnosti až do roku 1981, kdy bylo nahrazeno Law of Succession Act.

V 60. letech 20. století došlo také k jistým pokrokům týkajících se Afričanů, kteří zemřeli bez zanechání závěť, nebo zanechali závěť pouze ve formě tradiční prodaný kmen. Před tímto obdobím neexistovala žádná zákonná nařízení, která by se zabývala kontrolou takového majetku, a celý proces rozdělování dědictví tak byl předmětem zvykového práva a tradic příslušného kmene. Sem spadalo urovnávání všech sporů týkajících se nakládání s pozůstalostí, zejména námitek, jež vyvstaly v souvislosti s majetkovým rozdělením. Uzákonění Magistrates' Court's Act⁶ v roce 1967 udělilo nižším soudům s příslušnou jurisdikcí pravomoc k urovnávání všech sporů, které se týkaly dědického práva.

2.3 Zákon vztahující se k muslimům

V roce 1897 byl stanoven Indian Succession Act of 1865 jako všeobecné dědické právo. Aplikoval se celý zákon, s výjimkou ustanovení paragrafu⁷, které vylučovalo muslimy společně s několika dalšími minoritami v Indii z dosahu tohoto zákona. Vypuštění tohoto paragrafu v Keni znamenalo, že se tento zákon týkal i muslimských obyvatel žijících na území tohoto státu. Tato situace ovšem nevydržela dlouho, neboť paragraf vylučující muslimy a další minority nabyl platnosti roku 1898,

---

⁵ African Wills Ordinance - nařízení, které umožňovalo Afričanům vytvořit psanou poslední vůli.

⁶ Volný překlad: Zákon o městských soudech

⁷ § 331 of Indian Succession Act of 1865

čímž došlo k vyčlenění muslimského obyvatelstva z moci tohoto zákona. Za účelem zajištění správy poslední vůle a správy pozůstalosti muslimského obyvatelstva tak byl v Keni uplatněn indický Probate and Administration Act of 1881⁸. V té samé době došlo k rozhodnutí o tom, že záležitosti zabývající se osobním statutem budou spravovány pod záštitou islámských zákonů. Tyto předpisy byly znovu uzákoněny v roce 1907 a soudům byla svěřena plná pravomoc ve věcech týkajících se osobního statusu, manželství, pozůstalosti a rozvodu muslimů. V roce 1920 bylo schváleno Mohammedan Divorce and Succession Ordinance⁹, které uplatňovalo islámské zákony v osobních a pozůstalostních záležitostech. Podle ustanovení § 4 tohoto nařízení bylo uplatnění islámských zákonů limitováno pouze na situace, kdy zemřelý uzavřel islámský manželský sňatek anebo byl potomkem tohoto sňatku.

Tato pozice zákona zůstala v platnosti až do vyhlášení nezávislosti, kdy vláda muslimům potvrdila toto ustanovení jako část ústavní dohody, která měla reagovat na muslimskou hrozbu toho, že se od Keni násilně odtrhnou. Změna nastala až v roce 1981, kdy vstoupil v platnost Law of Succession Act. Tento zákon efektivně odvolal všechny do té doby platné dědické zákony a byl aplikovatelný na všechny osoby s trvalým bydlištěm v Keni, bez ohledu na jejich kulturní či náboženské vyznání.

V letech 1981 až 1990 byl ze strany muslimského obyvatelstva zaznamenán velmi intenzivní odpor vůči zavedení Law of Succession Act, neboť muslimové vnímali schválení tohoto zákona jako odvolání slibů vlády, které jim dala dříve. Jejich hlavním argumentem byl požadavek na to, že záležitosti soukromého práva muslimů se musí řídit Koránem nebo nařízením, které v sobě principy Koránu obsahuje. Vzhledem k tomu, že řada ustanovení Law of Succession Act byla v očích muslimů v přímém rozporu s Koránem, požadovali, aby muslimské obyvatelstvo bylo z tohoto zákona vyloučeno. Zvláště nespokojeni byli muslimové díky ustanovení § 5 Law of Succession Act, který v sobě obsahuje doktrínu o svobodném nakládání s vlastní pozůstalostí – doktrínu, kterou islámské právo nezná. Podle islámského práva může zůstavitel prostřednictvím závěti odkázat pouze 1/3 svého majetku, zatímco ustanovení § 5 Law of Succession Act říká, že zůstavitel má právo odkázat svůj majetek dle svého přání. To by tedy znamenalo, že i muslim by měl právo odkázat prostřednictvím poslední vůle celý svůj majetek. Další spornou částí bylo ustanovení § 29 tohoto zákona, který řadí mezi

---

⁸ Probate and Administration Act of 1881 – volný překlad: zákon o správě a organizaci majetku z roku 1881

⁹ Mohammedan Divorce and Succession Ordinance - volný překlad: Mohamedánské nařízení o rozvodu a dědění

rodinné příslušníky i nemanželské děti. Podle islámského práva ovšem nemanželské děti nemají na dědictví žádný nárok. Muslimové byli všeobecně také toho názoru, že ustanovení Law of Succession Act byla v rozporu s keňskou ústavou, zejména ta ustanovení ústavy, která se dotýkala svobody svědomí a náboženství.

V roce 1990 nakonec vláda, dychtivá podpory muslimů v době, kdy se ozývalo intenzivní volání po návratu mnohostranického uspořádání vlády, ustoupila nátlaku ze strany muslimů. Law of Succession Act tak byl doplněn dodatkem z Statute Law (Miscellaneous Amendment) Act¹⁰, který vyřadil z platnosti ta ustanovení Law of Succession Act, která se týkala osob, jež byly v době svého úmrtí muslimského vyznání¹¹. Správou pozůstalosti takových osob se místo toho mělo zabývat právo islámské¹².

2.4 Zákon vztahující se k hinduistům

East Africa Order in Council 1897 aplikoval Indian Succession Act of 1865 na Keňu, s výjimkou pro ustanovení § 331, který činil tento zákon neplatný pro hinduisty, muslimy a buddhisty žijící v Indii. Výsledkem vypuštění tohoto ustanovení na území Keni byla skutečnost, že se na hinduisty mající trvalé bydliště na území Keni vztahoval Indian Succession Act of 1865. V roce 1898 bylo, jak již bylo dříve zmíněno, v Keni aplikováno i ono ustanovení § 331¹³, což znamenalo, že Indian Succession Act of 1865 se již na hinduistické obyvatelstvo Keni nevztahoval. V této době byla také hinduistům umožněna testamentární poslušnost, i když s určitými omezeními.

Co se týče intestátní poslušnosti vztahující se na keňské hinduisty, neexistoval v zemi žádný zákon upravující tento institut. Proto se úprava dědění ze závěti až do roku 1946 řídila hinduistickým zvykovým právem. V roce 1946 koloniální vláda schválila nařízení¹⁴, jehož účelem bylo potvrdit, že v záležitostech ve věci intestátní pozůstalosti bude postupováno dle hinduistického zvykového práva. Toto nařízení se týkalo hinduistů, kteří měli v Keni trvalé bydliště a také zde zemřeli. Nijak se ovšem nezmiňovalo o hinduistech, kteří v Keni sice zemřeli, ale jejich trvalé bydliště bylo jinde. Rozsah této legislativy byl tedy omezený. Dalším omezením tohoto nařízení byla

---

¹⁰ Number 2 of 1990.

¹¹ část 2(3) Law of Succession Act.

¹² část 2(4) of the Law of Succession Act.

¹³ Více viz MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.11-12 ISBN 99-667-1213-5.

¹⁴ Hindu (Marriage, Divorce and Succession) Ordinance 1946 – volný překlad: nařízení týkající se sňatků, rozvodů a dědění

skutečnost, že se vztahovalo pouze na hinduisty, jejichž manželský svazek byl uzavřen v rámci kolonie. V kauze *Bessan Kaur v Rattan Singh* [1952] 25 KLR 24¹⁵ žalobkyně, kterou byla v tomto případě vdova, podala žalobu na obžalovaného, kterým byl jediný syn zesnulého, jenž zdědil veškerý majetek svého otce. Vdova požadovala příspěvky na výživu vyplývající z výše zmíněného nařízení. Nakonec bylo rozhodnuto, že na základě tohoto nařízení nemohla požadovat žádná následnická práva, neboť její manželství se zůstavitelem bylo uzavřeno mimo kolonii a ustanovení nařízení jasně stanovilo, že se musí jednat o manželský svazek uzavřený na území Keni¹⁶.

V roce 1961 bylo nařízení z roku 1946 novelizováno a rozděleno do dvou samostatných nařízeních: Hindu Succession Ordinance a Hindu Marriage and Divorce Ordinance¹⁷. Hindu Succession Ordinance se zabývalo děděním ze zákona, zatímco Hindu Wills Act of 1870 upravoval děděním ze závěti. Tyto dva zákony setrvaly v platnosti až do roku 1981, kdy byly nahrazeny Law of Succession Act.

2.5 Zákon vztahující se k Evropanům

Pro Evropany, kteří se usadili v Keni a získali zde trvalé bydliště, bylo potřeba vytvořit zákon, jenž by řešil dědické právo. Z jasných důvodů se nemohli řídit africkým zvykovým právem či hinduistickými a muslimskými zákony, potřebovali dědický zákon podobný těm, které již existovaly v ostatních britských koloniích. Právo vztahující se na britské osadníky obývajících jednotlivé kolonie, bylo právem anglickým s drobnými úpravami, které jej přizpůsobily specifickým podmínkám dané lokality.

V období protektorátu, hlavně v roce 1897, vstoupila v platnost řada indických zákonů. Mezi nimi byl také Indian Succession Act of 1865, který byl v Indii schválen, aby upravil problematiku dědictví a pozůstalosti Evropanů, Pársů a obyvatel státu Goa žijících v Indii. Později bylo rozhodnuto, že stejný zákon by mohl působit i na území Keni. Indian Succession Act of 1865 v sobě odrážel funkci dědického práva, uplatňovaného v té době v Anglii. Jednalo se o srozumitelné pojetí dědického práva, které v sobě obsahovalo ustanovení zabývající se jak děděním ze zákona, tak děděním ze závěti a správou dědictví. Tento zákon také představoval uzákonění doktríny o testamentární svobodě, která umožňovala zůstaviteli prostřednictvím poslední vůle

---

¹⁵ Dostupné z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/history-of-law-of-succession-in-kenya.html> [cit. 19-2-2012]

¹⁶ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.11 ISBN 99-667-1213-5.

¹⁷ Volný překlad: Nařízení o děděním Hinduistů a Nařízení o uzavírání manželství a rozvodech Hinduistů.

odkázat veškerý jeho majetek osobě svého výběru, bez nutnosti zanechat jakýkoliv majetek jeho rodinným příslušníkům. Indian Succession Act of 1865 tak stanovil, že v případě dědění ze závěti bude veškerý majetek zůstavitele rozdělen mezi osoby jmenované v poslední vůli, bez ohledu na zůstavitelův vztah k těmto osobám. Díky tomu tak bylo zůstaviteli umožněno zanechat veškerý jeho majetek charitativním organizacím, aniž by musel zanechat jakoukoliv část majetku pro své rodinné příslušníky a osoby na něm závislé¹⁸.

Indian Succession Act byl v Keni doplněn či různě pozměněn hned několikrát. K první změně došlo v roce 1932 zrušením paragrafu, který původně představoval omezení testamentární svobody tím, že jakýkoliv dar přenechaný poslední vůlí za charitativním účelem musel být učiněn alespoň 12 měsíců před zůstavitelovým úmrtím. Jakýkoliv domnělý majetkový odkaz učiněný během těchto 12 měsíců byl prohlášen v rámci zákona za neplatný. Důvodem pro toto omezení byly situace, kdy zůstavitel ve snaze dosáhnout míru se svým stvořitelem na smrtelné posteli, odkázal veškerý jeho majetek charitativním organizacím na úkor jeho rodinných příslušníků. Časový úsek 12 měsíců tak měl zůstavitelovi dát šanci na uzdravení a učinění střízlivého rozhodnutí.

Keňští osadníci se ovšem domnívali, že toto omezení testamentární svobody nebylo nutné a iniciovali tak uzákonění dodatku z roku 1932, který toto omezení odstranil. Zůstavitel tak mohl zanechat majetek komukoliv dle svého přání, aniž by byl omezován časovou lhůtou. Tento dodatek v sobě odrážel změny v anglickém dědickém právu z let 1888 a 1889, které nebyly v zákoně z roku 1865 zahrnuty.

Žádný z dodatků ovšem plně nesjednotil Indian Succession Act s anglickým dědickým právem, které bylo v té době platné v Anglii. Řada změn v anglickém dědickém právu nebyla do Indian Act of Succession zakomponována. Jednu z těchto změn představuje dodatek k anglickému dědickému právu z roku 1938, který zrušil doktrínu o testamentární svobodě. Tento dodatek také dal rodinným příslušníkům zůstavitele právo na napadení poslední vůle na základě skutečnosti, že by nebyli z poslední vůle dostatečně zaopatřeni anebo proto, že byli vyděděni¹⁹.

Další změnou, která nebyla v Keni nijak zohledněna, bylo schválení Intestate Estates Act of 1952²⁰. Tento zákon stanovil, že v případě úmrtí zůstavitele

---

¹⁸ Dostupné z: <http://www.ielrc.org/content/b9501.pdf> [cit. 26-2-2012]

¹⁹ Toto bylo opětovně přijato v části 26 Law of Succession Act.

²⁰ Intestate Estates Act of 1952 – volný překlad: zákon o intestátní posloupnosti

bez zanechání poslední vůle měl veškerý majetek zesnulého připadnout jeho nejbližším příbuzným a v případě, kdy žádní takoví neexistovali, náležela pozůstalost zůstavitelovým rodičům, bratrům a sestřám.

2.6 Dědické právo platné v Keni po roce 1981

Do 1. července 1981²¹ existovaly v Keni, jak již bylo řečeno, celkem čtyři různé systémy dědického práva týkající se čtyř různých socio-etnických skupin žijících na území tohoto státu: Afričanů, muslimů, hinduistů a Evropanů. Těmito systémy byly anglické dědické právo, africké zvykové právo, islámské zvykové právo a hinduistické zvykové právo.

Law of Succession Act byl přijat za účelem sjednocení všech čtyř systémů dědického práva do jediného zákona, čímž byl zaveden jednotný systém dědického práva, aplikovatelný na celou keňskou populaci.

2.7 The Law of Succession Act

Law of Succession Act byl vypracován na základě studie vytvořené komisí²², kterou jmenoval keňský prezident Jomo Kenyatta v roce 1967. Úkolem této komise bylo prošetření problémů, jež se týkají systému dědického práva v Keni. Účel tohoto zákona, společně s jeho rozsahem, je stanoven přímo v jeho preambuli. Jedná se o parlamentní zákon, který definuje a sjednocuje právo týkající se intestátní a testamentární posloupnosti, stejně tak jako ke správě pozůstalosti. Ustanovení § 2 odst. 1 stanoví, že tento zákon upravuje dědění ze závěti i ze zákona, je univerzální a vztahuje se na všechna dědická řízení o majetku zůstavitele, který zemřel poté, co tento zákon vstoupil v platnost.

Ustanovení § 99 Law of Succession Act odvolává všechny dědické zákony platné do 1. července 1981, které jsou uvedeny v osmém dodatku tohoto zákona. Mezi

---

²¹ Law of Succession Act je platný a účinný od 1. července 1981 díky Legal Notice no. 93 of 1981 (soudnímu oznámení číslo 93 z roku 1981) ze dne 23. června 1981.

²² Členové této komise byli H Slade (předseda), Chanan Singh, CB Ngala-Abok, BM Gecaga, P Le Pelley, SM Akram, G Waddell, TA Watts, DJ Coward, WK Mattin a E Cotran (tajemník). Waddell a Gecaga později na své pozice rezignovali, a byli nahrazeni AA Knellerem a Margaret Mugo. Výsledky své práce přednesla tato komise v roce 1968. V roce 1972 byl na základě těchto výsledků parlamentu prezentován návrh zákona, který byl následně projednán a přijat.

ně patří již zmíněný Indian Succession Act of 1865, Hindu Wills Act of 1870 a Probate and Administration Act of 1881²³.

Law of Succession Act tedy představuje hlavní právní úpravu dědického práva v Keni. Ustanovení § 2 odst. 1 aplikuje tento zákon univerzálně na všechny obyvatele, s výjimkou případů, kdy jsou uplatňovány jiné zákony buď prostřednictvím Law of Succession Act anebo jiného psaného zákona. Přestože Law of Succession Act ztělesňuje keňské dědické právo a měl by se tak týkat jednotně všech obyvatel, jež mají v Keni trvalé bydliště anebo zde zemřeli, nejedná se o jediný zákon, který spravuje pozůstalostní záležitosti v této zemi. V určitých případech mohou být uplatněny i jiné právní předpisy, ale pouze jako výjimka z Law of Succession Act.

Vzhledem k tomu, že Keňa patří mezi multikulturní společnost, není překvapivé, že vznikla v souvislosti s přijetím Law of Succession Act u některých etnik řada sporů a konfliktů. Výsledkem této situace byla nutnost začlenění jistých výjimek pro tato etnika, které představovalo vyloučení některých osob a oblastí z působnosti Law of Succession Act. Hlavní cíl Law of Succession Act, tedy vytvoření univerzálního dědického práva pro celé obyvatelstvo Keni, nebyl dosažen. Existují tedy jisté oblasti a situace, na které se Law of Succession Act nevztahuje, o nichž se dočtete v následujících kapitolách²⁴.

Law of Succession Act má částečně za úkol ztělesňovat africké zvykové právo, úmyslem bylo poskytnout keňským obyvatelům zákon, do kterého by byly zakomponovány jejich zvyky, přesvědčení a praktiky v právní formě. Tento zákon tak v sobě obsahuje prvky, které jsou ve své povaze čistě africké a které mají Law of Succession Act dodat jistý "keňský nádech".

2.8 Africké zvykové právo a Law of Succession Act

Ustanovení § 2 odst. 1 Law of Succession Act jasně stanoví, že Law of Succession Act, pokud sám tento zákon či jiné psané zákony neuvádí opak, ztělesňuje dědické právo v Keni. Z judikatury²⁵ vyplývá, že aplikace afrického zvykového práva je dle ustanovení § 2 odst. 1 Law of Succession Act vyloučena, pokud tento zákon sám neučiní výjimku.

---

²³ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.16 ISBN 99-667-1213-5.

²⁴ Více viz <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/history-of-law-of-succession-in-kenya.html> [cit. 28-1-2012]

²⁵ Ve věci *Rono v Rono and another* [2005] 1 EA 363

Přesto, že ustanovení § 33 Law of Succession Act skutečně povoluje aplikaci zvykového práva, toto ustanovení je omezeno na mimořádné situace, které jsou uvedeny a popsány v ustanovení § 32 a § 33 Law of Succession Act. Žádná další opatření nebyla podniknuta pro to, aby bylo možné aplikovat africké zvykové právo i na další části Law of Succession Act. Záměrné vynechání těchto opatření by mělo být náznakem toho, že všechna ostatní ustanovení Law of Succession Act by měla být vykládána bez ohledu na to, co říká zvykové právo zesnulého.

V některých případech soud, zabývající se rozdělením pozůstalosti zesnulého, sám přiznává, že využívá během soudního procesu prvky afrického zvykového práva jako jistá vodítka. Zvykové právo ovšem nemůže být využito ani jako vodítko, ani jako vzor v soudních věcech tam, kde jsou u daného případu jasná a mandatorní zákonná ustanovení.

Law of Succession Act povoluje využití afrického zvykového práva v několika případech.

2.8.1 Pozůstalost osob zesnulých před schválením Law of Succession Act

Ustanovení § 2 odst. 2 Law of Succession Act stanoví, že majetek osob, které zemřely před schválením tohoto zákona, má být spravován a rozdělen v souladu s psanými zákony a zvykovým právem platným v okamžiku úmrtí zůstavitele²⁶. Před rokem 1981 byl majetek Afričanů, kteří zesnuli bez zanechání závěti, rozdělen výhradně na základě zvykového práva, s výjimkou těch Afričanů, kteří zanechali poslední vůli vypracovanou v souladu s African Wills Act. Z judikatury²⁷ Nejvyššího soudu v Nairobi vyplývá, že soud rozhodl, pokud zesnulý zemře ještě před uzákoněním Law of Succession Act, bude jeho pozůstalost rozdělena v souladu s platným zvykovým právem, nicméně správa dané pozůstalosti se bude řídit Law of Succession Act.

2.8.2 Testament učiněný v souladu s africkým zvykovým právem

Ustanovení § 5 odstavce 1 Law of Succession Act dovoluje zůstaviteli odkázat majetek závěti s odkazem na jakákoliv světská či náboženská zvyková právní pravidla. Tento fakt by umožnil zůstaviteli vypracovat poslední vůli, která by zajistila, že s jeho

---

²⁶ Viz *In the Matter of the Estate of Gathererie Muturi* (deceased) Nairobi High Court dědické řízení číslo 2170 of 1999 (Koome J) and *Mbuthi* [1976] KLR 120 (Harris J).

²⁷ V kauze *In the Matter of the Estate of Mwaura Mutungi alias Mwaura Gichigo Mbura alias Mwaura Mbura*, pořadové č. 935 z r. 2003

pozůstalostí bude naloženo v souladu s konkrétním zvykovým právem. V takových případech je povinností soudu zjistit požadavky daného zvykového práva.

2.8.3 Použití afrického zvykového práva dle ustanovení § 33 Law of Succession Act v případě intestátního dědění

Ustanovení § 32 Law of Succession Act vylučuje z tohoto určité druhy majetku v případě intestátní posloupnosti a ustanovení § 33 odkazuje na africké zvykové právo. Správa majetku, který je předmětem ustanovení § 32 a § 33, nespadá pod Část VII Law of Succession Act, která se zabývá správou pozůstalostí.

Soudy v Keni, ať již z nevědomosti či vědomé lhostejnosti k ustanovením Law of Succession Act, se často slepě snaží o povýšení zvykového práva nad rámec zákona. Velmi často tak dochází k přehlížení Law of Succession Act a k aplikaci zvykového práva, přestože tento zákon velmi jasně stanoví podmínky a okolnosti, za kterých je možné zvykové právo uplatnit.

2.9 Islámské právo a Law of Succession Act

S přijetím Law of Succession Act v roce 1981 mělo dojít k nahrazení islámského práva, neboť jeho hlavním účelem bylo prostřednictvím ustanovení § 2 odstavce 1 sjednotit keňské právo v oblasti testamentární i intestátní posloupnosti. Tento zákon měl platit univerzálně, tedy pro všechny obyvatele Keni, včetně muslimů.

Tohoto cíle ovšem nebylo dosaženo, neboť v roce 1990 byli muslimové vyňati z hmotných ustanovení Law of Succession Act za pomoci dodatku, který představil nová ustanovení, konkrétně § 2 odstavec 3 a 4. Ustanovení § 2 odst. 2 vylučuje aplikovatelnost těch ustanovení Law of Succession Act, která se týkají testamentární či intestátní posloupnosti týkající se muslimů a deleguje pravomoc v těchto záležitostech výhradně islámskému právu.

Tato výjimka se ovšem týká pouze hmotného práva. V § 2 odst. 4 Law of Succession Act je jasně stanoveno, že procedurální stránka tohoto zákona týkající se pozůstalosti muslima se uplatní, jen pokud není v rozporu s islámským právem.

Na základě § 5 odst. 1 Law of Succession Act se zdá, že i muslimové mají možnost sepsat poslední vůle pod záštitou Law of Succession Act, pokud by taková poslední vůle žádala o rozdělení pozůstalosti s odkazem na islámské právo. Pokud by

závěť byla sepsána v souladu s principy Koránu, z pozice věřících by i toto řešení bylo akceptovatelné.

2.10 Ustanovení derogovaná ustanovením § 99 Law of Succession Act

Na základě § 2 odst. 2 Law of Succession Act jsou některé ze zákonů zrušených ustanovením § 99 tohoto zákona stále použitelné, ovšem pouze ve vztahu k pozůstalosti osob, které zemřely před schválením tohoto zákona, tedy před 1. červencem 1981. Nicméně je možné použít pouze hmotná ustanovení těchto zákonů a nikoli ustanovení procedurální. Správa majetku osob, které zemřely před 1. červencem 1981 je tudíž předmětem Law of Succession Act. Důležité zákony v rámci této problematiky jsou Indian Succession Act of 1865, Hindu Wills Act of 1870 a African Wills Act of 1961.

3. Poslední vůle v Keni

3.1 Úvod

Keňský zákon rozeznává dva způsoby dědění. Prvním z nich je dědění ze zákona, neboli intestátní posloupnost, kdy je majetek zůstavitele rozdělen tak, jak stanoví zákon. Druhým způsobem je dědění ze závěti neboli testamentární posloupnost. K dědění ze závěti dochází v situaci, kdy zůstavitel zanechá poslední vůli, jejímž prostřednictvím vyslovuje přání, jak má být s jeho majetkem naloženo v případě, že zemře.

Tuzemská úprava taktéž upravuje dva důvody dědění, tj. závěť a zákon.²⁸

3.2 Charakter a význam poslední vůle

Ve všeobecném smyslu slovo „vůle“ představuje vše, co si zůstavitel přeje, aby bylo vykonáno po jeho smrti. Ve smyslu dědického práva ovšem „vůle“ znamená dokument či dokumenty, kde jsou tato přání a požadavky zaznamenány. Poslední vůle je tak záznamem přání zesnulého a pokynů týkajících se nakládání s jeho majetkem po smrti.

Přesto, že se poslední vůle zabývá především přenesením a rozdělením majetku, může být tento dokument využit i pro jiné účely, resp. vedlejší záležitosti, jakými mohou být: jmenování správců pozůstalosti, jmenování členů správní rady za účelem spravování fondů zřízených závětí, jmenování opatrovníků pro potomky, kteří jsou v době zůstavitelova úmrtí nezletilými, a také udělování pokynů týkajících se způsobu nakládání s ostatky zemřelého nebo rozhodování, zda tělo nebo jeho části budou věnovány pro lékařské a vědecké účely.

3.3 Význačné znaky poslední vůle

Závěť, jakožto dokument obsahující poslední vůli zůstavitele, nemá do smrti zůstavitele právní účinky. Její účinnost je tedy následná. Dokud je zůstavitel naživu, poslední vůle nijak neomezuje jeho vlastnická práva, ani nepřipisuje jeho majetek a

---

²⁸ Více viz: RADVANOVA, Senta a Ladislav MUZIKÁŘ. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2007, s. 298-300 Praktik. ISBN 978-807-3572-303.

výhody osobě jiné. V období před zůstavitelovou smrtí je tento dokument pouhým prohlášením jeho záměrů. Základními prvky poslední vůle tedy jsou: vyjádřená přání nabývají účinnosti až po smrti zůstavitele, poslední vůle nabývá účinnosti v okamžiku smrti zůstavitele, poslední vůle působí pouze jako vyjádření úmyslů zůstavitele, závěť je změnitelná a odvolatelná.

a. Vyjádřená přání nabývají účinnosti až po smrti zůstavitele

Jakýkoliv dokument, který je vyhotoven v souladu se zákonem, může být považován za závěť, pokud záměrem při jeho zhotovování byla podmínka, že tento dokument bude účinný až po smrti toho, kdo jej sepsal. Pokud není v daném dokumentu nic, co by ukazovalo na účinnost až po úmrtí zhotovitele, nemůže být tento dokument považován za závěť. Dokonce i v případě, kdy je samotný dokument označen jako závěť, nemusí jí nutně být. V případě, kdy opatření v závěti popsaná mají být účinná před úmrtím osoby, jež dokument vyhotovila, nemůže se z právního hlediska jednat o závěť.

b. Poslední vůle nabývá účinnosti v okamžiku smrti zůstavitele

Přání vyjádřená v poslední vůli mají nabýt účinnosti až po smrti zůstavitele. Poslední vůle je tedy účinná pouze v případě zůstavitelova úmrtí. Dědicové ze závěti tak nezískávají žádný majetek či podíl z něj před zůstavitelovou smrtí.

c. Poslední vůle působí pouze jako vyjádření úmyslů zůstavitele

Vyhotovení poslední vůle žádným způsobem neovlivňuje způsob, jakým zůstavitel nakládá se svým majetkem během života. Zůstavitel je zcela oprávněn prodat či darovat majetek, který již předtím někomu odkázal v poslední vůli. Poslední vůle není omezením zůstavitelovy svobody nakládat se svým majetkem během života tak, jak uzná za vhodné. Zůstavitel však nemá absolutní jistotu, že dědic ze závěti skutečně obdrží majetek jemu odkázaný. Mohlo by se tak stát například v situaci, kdy zůstavitel zanechá dluhy. Vykonavatelé poslední vůle mají totiž ze zákona povinnost urovnat všechny finanční závazky zůstavitele²⁹. Ustanovení §99 Law of Succession Act převádí majetek zůstavitele na správce dědictví, zatímco §82 jim dává všeobecné právo prodeje. Jestliže jsou zůstavitelovy dluhy rozsáhlé, potom mohou být dary dědicům, včetně darovaného specifického majetku, zcela absorbovány při jejich splacení. V tomto

---

²⁹ Viz § 83 písm. a) b) c) d) Law of Succession Act

případě je poslední vůle pouhým prohlášením úmyslů a neexistuje žádná záruka toho, že přání zaznamenaná v závěti budou skutečně vyplněna.

d. Závěť je změnitelná

Skutečnost, že závěť nabývá účinnosti až s úmrtím zůstavitele, ji činí změnitelnou a flexibilní. Díky tomu je možné do poslední vůle zakomponovat i majetek, který zůstavitel získal až po datu vyhotovení poslední vůle. Kdyby tak například zůstavitel vypracoval poslední vůli v roce 1997 a obsahovala by klauzuli, že veškeré zůstavitelovy pozemky mají být předány jeho strýci, vztahovala by se závěť na všechny pozemky zůstavitele, včetně těch získaných po roce 1997.

e. Závěť je vždy odvolatelná

Díky tomu, že vůle je účinná v době úmrtí zůstavitele a je tak do té doby pouhým prohlášením zůstavitelových záměrů, je vždy odvolatelná. Poslední vůle může být odvolána i v případě, kdy je v ní výslovně řečeno, že je neodvolatelná.

I česká úprava dědického práva umožňuje zůstaviteli testament odvolat.³⁰

3.4 Výhody zhotovení poslední vůle

Mnoho lidí zemře, aniž by poslední vůli sepsali. K tomuto může vést řada důvodů: neochota hlouběji se zamýšlet nad vlastní smrtí v důsledku pověřčivého strachu z toho, že sepsání poslední vůle přivolá smrt; přesvědčení o tom, že závěť v jejich případě není zapotřebí; strach z rozepří, které by po úmrtí zůstavitele poslední vůle způsobila; všeobecná neochota vypracovávat právní dokumenty a v neposlední řadě nevědomost v oblasti svých vlastních možností. Zhotovení poslední vůle s sebou přináší mnohé výhody.

a. Udržení kontroly nad vlastním majetkem

Sepsání poslední vůle umožní zůstaviteli zachovat si kontrolu nad majetkem i po smrti. Tento aspekt je zvláště důležitý zejména pro osoby s manželem/manželkou a potomky. Pokud například manželka sepiše poslední vůli, v níž zanechává veškerý majetek svému choti, v případě kdy ona zemře jako první, ztrácí tím veškerou kontrolu

---

³⁰ Více viz BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s.89 ISBN 978-807-3802-929.

nad osudem pozůstalosti ve chvíli úmrtí manžela. Nezbyvá jí nic jiného, než doufat v to, že její manžel přenechá původně její majetek jejich společným potomkům na místo toho, aby se oženil podruhé a zanechal pak společné dědictví jeho druhé choti. Kontroly nad touto situací by mohla dosáhnout jednoduše tak, že odkáže svému muži doživotní právo³¹ ze svého majetku s tím, že majetek samotný v okamžiku jeho smrti přejde na jejich potomky. Doživotní právo by opravňovalo jejího manžela pouze k výnosům z pozůstalosti, nikoli k pozůstalosti samotné.

b. Vyhnutí se pravidlům dědění ze zákona

Rozhodnutí vypracovat, změnit, nebo odvolat testament poskytuje zůstaviteli možnost zvážit osobní záležitosti a rozhodnout se, s klidnou hlavou, kdo by měl zdědit jakou část z jeho majetku a nenechat tak toto důležité rozhodnutí na osobách jiných. Vypracování poslední vůle brání uplatnění pravidel pro dědění ze zákona. Tato pravidla stanoví, že z pozůstalosti získává prospěch nejbližší příbuzenstvo, což nemusí být přáním zůstavitele.

Tato úprava se liší od dědění ze zákona v České republice hlavně v tom, že tuzemský zákon stanoví dědické skupiny³², které Law of Succession Act nezná. Ten pouze stanoví osobu zůstaviteli příbuznou, která se stane dědicem v případě, že osoba jí předcházející již nežije atd.

c. Možnost jmenování vlastního správce dědictví

Sepsání poslední vůle opravňuje zůstavitele ke jmenování správců dědictví. Tato možnost ujišťuje zůstavitele, že majetek bude po jeho smrti v dobrých rukou, a další výhodou je předpoklad, že takto zvolený správce bude již během života zůstavitele obeznámen s majetkem. Jestliže osoba zemře bez zanechání poslední vůle, správci dědictví jsou jmenováni soudem a zesnulý tak nemá v této oblasti žádnou možnost volby.

---

³¹ Jiné možné označení: výhoda, profit, právo. Doživotní právo je jednou z forem práva, která trvá pouze po dobu života osoby, která je z tohoto práva oprávněná. Tato osoba je označována jako doživotní držitel. V okamžiku smrti držitele toto právo zaniká.

³² RADVANOVÁ, Senta. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2007, s.311 ISBN 978-807-3572-303.

Občanský zákoník v § 480d dává zůstaviteli možnost stanovit správce dědictví, a to aby po zůstavitelově smrti spravoval jeho majetek, který specifikuje v listině o ustanovení správce dědictví vyhotovené ve formě notářského zápisu³³.

d. Administrativní výhody

Law of Succession Act rozlišuje v ustanovení § 3 odst. 1 správce dědictví a vykonavatele dědictví. Správci dědictví jsou jmenováni soudem v případě intestátní posloupnosti nebo v případě, kdy zůstavitel v poslední vůli neuvedl osobu vykonavatele dědictví, a odvozují autoritu ke správě dědictví ze správcovských listin, zatímco vykonavatelé odvozují svoji autoritu z poslední vůle a řídí se jejím obsahem. Vzhledem k tomuto faktu mohou vykonavatelé poslední vůle začít se správou dědictví okamžikem zůstavitelovy smrti. Osvědčení o pravosti závěti je v tomto případě pouhým potvrzením jejich pravomoci. Získání listiny o ustanovení správce dědictví trvá vždy déle a tím dochází k časové prodlevě mezi úmrtím zůstavitele a vydáním této listiny. Pozůstalost v případě úmrtí bez zanechání závěti nemůže být spravována, dokud není tato listina zajištěna. Vyhotovením poslední vůle se tak zůstavitel může být jistý tím, že pozůstalost bude rozdělena ihned po jeho smrti. Dalším výhodným aspektem sepsání poslední vůle je možnost zajistit jmenovaným vykonavatelům dědictví řadu velmi užitečných a žádoucích administrativních výhod. Pravomoci vykonavatele poslední vůle v případě dědění ze zákona jsou omezeny Law of Succession Act.

Tuzemské právo zná správce dědictví a podobně jako Law of Succession Act umožňuje ustanovení správce závěti ve formě notářského zápisu nebo soudem.³⁴

e. Plné odhalení majetku zesnulého

Vypracování poslední vůle umožňuje zůstaviteli poskytnout záznam veškerého majetku, který vlastní, což v případě dědění ze zákona není možné, a tak může být velká část utajeného majetku či nemovitostí ztracena.

---

³³ *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1462 Velké komentáře. ISBN 978-807-4001-086.

³⁴ Více viz MIKEŠ, Jiří a MUZIKÁŘ Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, s. 119-121

f. Zamezení rozepřím o dědictví

Sepsáním závěti může zůstavitel zamezit, jak se lidově říká, „tahanicím o dědictví“.

g. Možnost začlenění osob mimo rodinný okruh

Pravidla dědění ze zákona zahrnují mezi dědice pozůstalosti pouze nejbližší příbuzenstvo. V případě, že zůstavitel chce odkázat část pozůstalosti i někomu mimo rodinný okruh, sepsání závěti je jediným způsobem, jak tohoto dosáhnout.

h. Jmenování zákonných opatrovníků

Poslední vůle také umožňuje rodičům s nezletilými potomky, stojí-li o tuto možnost, jmenovat pro své potomky zákonné opatrovníky, aby na ně přešla rodičovská odpovědnost v případě, kdy jeden či oba z rodičů zemřou před dosažením zletilosti jejich dětí.

Česká úprava dědického práva jmenování zákonného opatrovníka pro zůstavitelovy nezletilé potomky nezná.

i. Pokyny týkající se naložení s tělem zesnulého

Závěť může být také využita k vyjádření přání a pokynů ohledně posledního odpočinku zesnulého. Zůstavitel může stanovit přesné podmínky a způsob, jakým má být naloženo s jeho tělem. Může si také přát, aby bylo jeho tělo či část těla darována k lékařským účelům, na vědecký výzkum, nebo k léčbě pacientů. Tyto pokyny nicméně nemají žádný právně závazný dopad, vzhledem k tomu, že z hlediska zákona lidské tělo nepředstavuje žádnou formu majetku. To by znamenalo, že zůstavitel nemůže prostřednictvím poslední vůle nařídit způsob naložení se svým tělem. Takovéto pokyny tedy představují pouhá přání směřovaná k vykonavatelům poslední vůle. Z judikatury³⁵ vyplývá, že mrtvé tělo nepředstavuje žádný majetek, se kterým by zůstavitel mohl nakládat prostřednictvím poslední vůle. Povinnost vykonavatelů poslední vůle řídit se přáními zesnulého je tedy omezena, v závislosti na proveditelnosti a uskutečnitelnosti těchto pokynů. Vykonavatel nemá povinnost brát na tato přání zvláštní ohledy v případě, že jsou buď neproveditelná, nebo nejsou v souladu s osobním přesvědčením a vírou zůstavitele.

---

³⁵ případ *Pauline Ndete Kinyota Maingi v Rael Kinyota Maingi* - Nairobský odvolací soud, občanské odvolání č. 66 z r. 1984

Ani zde nenajdeme shodu s tuzemským právem. Jednalo by se o příkaz, který česká úprava nepřipouští³⁶.

3.5 Předání majetku po smrti jiným způsobem než prostřednictvím poslední vůle

Majetek může být po smrti postoupen i jiným způsobem než prostřednictvím poslední vůle. Může se tak stát prostřednictvím práva přeživšího na společný majetek, jmenováním a *donatio mortis causa* „darování pro případ smrti“.

3.5.1 Právo přeživšího na společný majetek

Tento způsob se uplatňuje v případě, kde jsou majetek, nemovitost či movitost, vlastněny společně. V případě, kdy spolumajitel užívá požitků z takového majetku, bude jím vlastněný podíl v případě jeho smrti automaticky předán žijícímu spoluvlastníkovi na základě principu práva přeživšího, neboli principu *jus accrescendi*. V okamžiku úmrtí jednoho ze spolumajitelů se jeho podíl sloučí s podílem přeživšího spolumajitele. Například v případě manželského soužití, kde je domácnost ve společném vlastnictví obou manželů, v okamžiku úmrtí manžela přejde vlastnictví domu automaticky, na základě principu práva přeživšího, na jeho manželku.

Princip práva přeživšího umožňuje vyjmutí společně vlastněného majetku z působnosti dědického zákona ve chvíli, kdy jeden z manželů/spoluvlastníků zemře. V té chvíli dojde ke sloučení obou podílů a celkový majetek přechází na přeživšího manžela/spoluvlastníka. V tomto případě společná domácnost nepředstavuje část dědictví a nemůže být postoupena jinému dědici na základě poslední vůle.

V ustanovení § 43 Law of Succession Act jsou stanoveny podmínky uplatňování principu práva přeživšího pro případ simultánního úmrtí dvou či více osob. V takové situaci se automaticky předpokládá, že osoba mladší přežila osobu starší. V případě manželů se ovšem předpokládá, že k úmrtí došlo ve stejnou chvíli. Pozůstalost manželských párů je postoupena potomkům či dalším rodinným příslušníkům, a tudíž nezáleží na tom, který z manželů zemřel jako první.

---

³⁶ Více viz BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s.86 ISBN 978-807-3802-929.

3.5.2 Jmenování³⁷

Jmenování představuje akt, kdy navrhovatel ustanovuje určitou osobu za účelem správy investic navrhovatele jeho jménem. Osoba jmenovaná je pak, ve chvíli úmrtí navrhovatele, zodpovědná za uhrazení finančních prostředků třetí straně, jmenovanému kandidátovi, kterého určí navrhovatel sám během života. Ke jmenování tohoto kandidáta dojde na základě rozhodnutí a pokynů navrhovatele během jeho života, ale stejně jako v případě poslední vůle, i zde je takovéto rozhodnutí účinné až v okamžiku smrti navrhovatele.

Majetek, který je předmětem aktu jmenování, netvoří součást navrhovatelovy pozůstalosti, a tudíž nemůže být předán v poslední vůli. Vzhledem k tomu, že tento majetek není součástí pozůstalosti, správci a vykonavatelé dědictví nad ním nemají žádné pravomoci. Tím pádem osoba jmenovaná navrhovatelem pro správu tohoto majetku nevyžaduje žádná osvědčení o platnosti závěti či správcovské listiny pro vykonání platby jmenovanému kandidátovi. Pokyny jmenované osobě jasně stanoví, že k uhrazení finančních fondů vybranému kandidátovi má dojít po smrti navrhovatele, a proto jmenovaná osoba před vyplacením těchto fondů vyžaduje úmrtní list navrhovatele. Stejně jako v případě dědiců ze závěti, jmenovaný kandidát nemá žádný nárok na majetek navrhovatele během jeho života. Navrhovatel tak má kompletní svobodu nakládat se svým majetkem tak, jak uzná za vhodné. Jmenování může být také odvoláno, buď vytvořením nové jmenovací listiny, nebo úmrtím jmenovaného kandidáta. Jmenování ovšem nemůže být odvoláno pozdějším sepsáním poslední vůle či dodatkem k závěti.

V Keni dochází ke jmenování zejména v souvislosti s úsporami a investicemi v rámci družstev a hospodářských či penzijních fondů.

3.5.3 *Donatio mortis causa* neboli darování pro případ smrti

Donatio mortis causa popisuje dar, který zesnulý věnuje někomu během života s podmínkou naplnění až po jeho smrti. Nejedná se tak ani o dar *inter vivos*, ani o testamentární odkaz. *Donatio mortis causa* popsal Buckley L. J. v případě *Re Beaumont* [1902] 1 Ch 889-892 jako:

„*Dalo by se říci, že je to pojem obojživelné povahy, kdy se jedná o dar, který svojí povahou není ani inter vivos, ani testamentární.*“³⁸

---

³⁷ V anglickém znění je tento akt označován termínem “nomination”, v překladu tedy “jmenování”.

Donatio mortis causa je podobný doživotnímu daru, kdy je darovaný předmět předán obdarovanému během dárceho života, ovšem k darování se všemi právními účinky dojde až v okamžiku dárceho smrti. *Donatio mortis causa* nemůže být odvolán následnou poslední vůlí, stejně tak ani nemůže být v poslední vůli odkázán někomu jinému. Jelikož se nejedná o volný majetek, nemůže tak být předmětem poslední vůle. To znamená, že jestliže dárce předá darovaný předmět příjemci během jeho života, s úmyslem zanechání tohoto majetku obdarovanému permanentně v okamžiku dárceho smrti, nemůže poté v poslední vůli s tímto majetkem nijak nakládat a v případě, že tak učiní, jmenovaný dědic ze závěti pak tento majetek neobdrží. Vzhledem k tomu, že *donatio mortis causa* není testamentárním odkazem, nemůže tak být součástí pozůstalosti zesnulého. Pokud se ovšem ukáže, že tato pozůstalost nestačí k pokrytí zůstavitelových dluhů, předmět darovaný jako *donatio mortis causa* může být použit za tímto účelem.

Podmínky pro platné předání daru jako *donatio mortis causa*, neboli dar v očekávání smrti, byly stanoveny Lordem Russellem v případě *Cain v Moon* [1896] 2 QB 283. Jmenovitě se jedná o tyto podmínky: dar musí být předán dárceho v očekávání vlastní smrti; dar je podmíněný dárceho smrtí; darovaný předmět musí být předán dárceho a samotný majetek musí být vhodný pro darování prostřednictvím *donatio mortis causa*. Důkazní břemeno skutečnosti, že všechny čtyři podmínky byly řádně splněny, leží na obdarované osobě. *Donatio mortis causa*, neboli dary v očekávání smrti, je upraveno v § 31 Law of Succession Act, který v sobě také obsahuje podmínky stanovené v *Cain v Moon* [1896] 2 QB 283³⁹.

a. Musí se jednat o dar v očekávání vlastní smrti

Ustanovení § 31 písm. a) říká, že dar v očekávání vlastní smrti se považuje za platný v případě, kdy odkazujícímu v daném čase hrozí úmrtí v důsledku současného onemocnění či přítomnosti bezprostředního nebezpečí. Dar musí být učiněn v očekávání blízkosti vlastní smrti následkem již existujícího onemocnění či jiného nebezpečí, ale ne nezbytně nutně v očekávání vlastní *okamžité* smrti. Dárceho smrt nemusí být v tomto momentu bezprostředně hrozící, nicméně dárce samotný musí být přesvědčen o tom, že

---

³⁸ Citováno z [http://www.lawlink.nsw.gov.au/lrc.nsf/pages/r28part2\(1\)](http://www.lawlink.nsw.gov.au/lrc.nsf/pages/r28part2(1)) [cit. 2-3-2012]

³⁹ Citováno z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/ways-of-passing-property-on-death-other.html> [cit. 16-3-2012]

umírá anebo je velká pravděpodobnost, že zemře určitým způsobem – dárce tak např. může nabýt dojmu blížící se smrti v důsledku smrtelného onemocnění.

Je irelevantní, zda dárce nakonec skutečně zemře v důsledku stejných příčin, z jakých očekával své úmrtí, ovšem pro platnost *donatio mortis causa* musí tyto podmínky přetrvat až do momentu dárcovy smrti. Ustanovení § 31 písm. e) Law of Succession Act stanoví, že dar by byl platný v případě, kdy dárce zemře z jakékoliv příčiny, přičemž rizika, kterých se obával v době učinění daru, během té doby neodpadly. Příkladem je případ *Wilkes v Allington*[1931] 2 Ch 104⁴⁰, kdy se dárce domníval, že zemře na rakovinu a ve skutečnosti skonal z důvodu dvojnásobného zápalu plic, ale stále se jednalo o splnění podmínky *donatio mortis causa*. Dar by ovšem nebyl platný v případě, kdy by dárce přežil onemocnění, kvůli kterému byl přesvědčen o brzkém skonu a poté zemřel z důvodu jiných příčin.

Podmínka udělení daru v očekávání vlastní smrti nemůže být splněna v případě, kdy dárce spáchá sebevraždu. Ustanovení § 31 písm. c) říká, že žádný dar odkázaný v očekávání vlastní smrti není platný v případě, kdy si dárce sám vezme život.

b. Dar musí být podmíněný dárcovou smrtí

Jestliže dárce i přes svá očekávání nezemře, dar je tímto neplatný a dárce má právo na jeho znovunabytí, neboť konečná účinnost tohoto daru byla podmíněna právě dárcovým úmrtím. Tato podmínka, jakožto podmínka odkládací, může být výslovně stanovena dárce samotným nebo pouze odvozena z aktuálních okolností. Soudy s velkou pravděpodobností prohlásí dar za podmíněný dárcovou smrtí v případě, že je tento dar učiněný během několika posledních dní smrtelně nemocného dárce. Ovšem v případě, je-li za těchto okolností dar učiněný v písemné a ne ústní formě, soudy tento dar nepovažují za *donatio mortis causa*, ale spíše za zamýšlený doživotní dar či neúspěšně vykonaný testamentární dar.

Dar v očekávání vlastní smrti se liší od ústně vykonané poslední vůle v tom, že taková poslední vůle obvykle není vyhotovena v očekávání smrti. Pokud v případě daru v očekávání smrti k této smrti nakonec nedojde, je tím daný dar prohlášen za neplatný. To samé ovšem neplatí pro ústně vykonanou poslední vůli.

Donatio mortis causa je odvolatelný a § 31 písm. i) stanoví, že dárce může kdykoliv před svou smrtí zákonně požádat obdarovaného o navrácení tohoto daru.

---

⁴⁰ Dostupné z: http://www.docstoc.com/docs/71761234/Wilkes-v-Allington_%5B1931%5D-2-Ch-104 [cit. 19-3-2012]

U nás v současné době nic takového není možné.⁴¹

c. Darovaný předmět musí být předaný dárci

Dárce je povinen předat obdarovanému či jeho zástupci předmět, jež dar představuje, nebo předat prostředky k ovládnutí tohoto daru. Dárce se tak vzdává vlastnictví či nadvlády nad daným předmětem. V § 31 písm. c) je uvedeno, že dar v očekávání smrti je platný v případě, kdy došlo k předání materiální podstaty daru, nebo k předání dokumentů či jiných důkazů či titulů o vlastnictví.

Pokud by jeden z nemocných nájemců předal svůj majetek své paní domácí se slovy „*postarejte se o to*“, nenaplnoval by tento způsob řádné podmínky pro *donatio mortis causa*, neboť dárce se s majetkem nikdy ve skutečnosti nerozloučil. Majetek byl předán jiné osobě pouze za účelem jeho bezpečné úschovy. V případě *Cain v Moon*[1896] 2 QB 283 dárkyně původně pouze zaslala svojí matce záložní listinu za účelem bezpečného uschování. Dárkyně postupem času velmi vážně onemocněla, a když bylo evidentní, že velmi brzy zemře, oznámila své matce, že ona záložní listina společně s dalším majetkem má v případě dceřiny smrti patřit právě jí. V tomto případě bylo rozhodnuto, že došlo k platnému předání majetku.

d. Darovaný předmět musí být vhodný pro donatio mortis causa

Majetek, který je předmětem daru, musí být vhodný pro *donatio mortis causa*, to znamená, že by mělo být možné jej skutečně předat. Ustanovení § 31 písm. b) říká, že dar v očekávání vlastní smrti se považuje za platný tehdy, kdy dárce tímto způsobem daruje movitý majetek, který by jinak mohl odkázat závětí. Majetek, který není možné odkázat prostřednictvím poslední vůle, není možné ani darovat. Volný majetek může zůstavitel předat dál pouze prostřednictvím poslední vůle, a proto pouze volný majetek může být také darován. Šeky a dlužní úpisy vydané zůstavitelem nemohou být předmětem *donatio mortis causa*.

e. Obdarovaná osoba musí přežít dárce

Dar není platný, pokud osoba obdarovaná zemře dříve, než dárce. V § 31 písm. f) je jasně řečeno, že dar v očekávání smrti je platný pouze tehdy, kdy

---

⁴¹ Více viz BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s.84-86 ISBN 978-807-3802-929.

obdarovaná osoba přežije dárce. V případě dřívějšího úmrtí osoby obdarované nemá jeho pozůstalost žádný vztah k majetku dárce.

3.6 Podmíněné a sdílené poslední vůle

Tyto testamenty nejsou upraveny v Law of Succession Act, vzhledem k tomu, že jsou poměrně vzácné. Jestliže se taková poslední vůle objeví u místního soudu, jako vhodné východisko by se nabízelo použití anglického zákona, pojednávajícího o těchto dokumentech⁴².

a. Podmíněné poslední vůle

Tento termín popisuje poslední vůli, která je účinná pouze tehdy, dojde-li ke specifické události popsané v této závěti. Jestliže k takto specifikované události nedojde, poslední vůle bude neúčinná – např. zůstavitel stanoví, že podmínkou účinnosti závěti je úmrtí manželky jako první.

V některých případech je velmi obtížné rozhodnout, zda je hrozící nebezpečí pouhým motivem pro sepsání poslední vůle nebo je úmrtí za takto předpokládaných okolností podmínkou pro její platnost. Jestliže je toto nebezpečí pouhým motivem pro vyhotovení poslední vůle, tato závěť je poté uznána za platnou. Pokud je ovšem smrt za daných podmínek požadavkem pro její platnost, potom je poslední vůle neúčinná⁴³.

Zda se jedná o podmíněnou poslední vůli nebo ne, je čistě otázkou jejího zhotovení. V kauze *Lindsay v Lindsay* [1872] 27 LT 322⁴⁴ začínala poslední vůle slovy „Jestliže zemřu na moři či v cizině...“, a právě na základě slovní konstrukce byla tato vůle označena za podmíněnou. Zůstavitel zemřel v Anglii, proto bylo rozhodnuto o neúčinnosti této poslední vůle vzhledem k tomu, že se nejednalo o úmrtí na moři či v zahraničí. Nedošlo tak ke splnění základní stanovené podmínky.

V současné době je v České republice neplatná jakákoliv závěť obsahující podmínku. Dne 1. ledna 2014 nabude účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., který je výsledkem jedenáctileté práce rekodifikační komise ministerstva spravedlnosti a přináší řadu změn, mj. v oblasti dědického práva. Jednou z významných změn bude možnost připojit k závěti takzvané vedlejší doložky, mezi které patří právě i podmínky. O

---

⁴² Succession. First edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2000. s. 7.

⁴³ Citováno z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/conditional-joint-and-mutual-wills.html> [cit. 20-3-2012]

⁴⁴ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s. 40 ISBN 99-667-1213-5.

takovéto podmínce v závěti hovoříme tehdy, jestliže zůstavitel učiní dědění konkrétní osoby závislé na nejisté budoucí události, tedy na skutečnosti, o níž v době, kdy závěť sepsal, není známo, zda v budoucnu vůbec nastane anebo kdy nastane.

Podmínku můžeme dále dělit na rozvazovací či odkládací. Pokud bude dědění vázáno na rozvazovací podmínku, pak se sice dotyčný stane dědicem od počátku, avšak splní-li se příslušná podmínka, dědické právo dodatečně zanikne. Například případně dědictví někomu jinému. U odkládací podmínky je tomu přesně opačně. Člověk, jehož dědické právo je takto podmíněno, se stane dědicem teprve tehdy, až se podmínka splní.⁴⁵

b. Sdílené poslední vůle

O sdílenou poslední vůli se jedná v případě, kdy dvě nebo více osob vyjádří svá přání a požadavky pro případ smrti ve společném dokumentu. Sdílená poslední vůle má stejný význam a funkci jako samostatné závěti osob, jež je vyhotovily. Například manžel a manželka by mohli společně vypracovat sdílenou poslední vůli. V situaci úmrtí manželky jako první by k soudnímu ověření byla tato poslední vůle podána pouze jako závěť její. V okamžiku smrti manžela by tato poslední vůle byla podána k soudu jako poslední vůle jeho⁴⁶.

Sdílenou poslední vůli v tuzemské úpravě dědického práva opět nenalezneme a na rozdíl od podmíněné poslední vůle není obsažena ani v úpravě nového občanského zákoníku.

Porovnáme-li tuto úpravu s tuzemskou, zjistíme, že v ustanovení § 476 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. je jasně stanoveno, že společná závěť více zůstavitelů je neplatná⁴⁷.

---

⁴⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s.133 ISBN 978-807-3802-929.

⁴⁶ Dostupné z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/conditional-joint-and-mutual-wills.html> [cit. 20-3-2012]

⁴⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1439

4. Tvorba platné poslední vůle

4.1 Úvod

Poslední vůle je platná pouze tehdy, vyhotoví-li ji osoba dostatečného věku, duševně zdravá a v náležité formě.

Před tím, než může být poslední vůle vykonána, musí být nejprve prokázáno, zda se jedná o platný právní dokument. Tento proces se označuje jako předložení poslední vůle k soudnímu ověření. Je nutné posoudit formální stránku závěti a určit, zda obsahuje náležitosti nezbytné pro její platnost, zda byl zůstavitel způsobilý a zda sepsal tuto poslední vůli svobodně, tj. bez nátlaku, přílišného vlivu okolí či zda ji nesepsal v omylu. Musí být také zjištěno, zda zůstavitel před svou smrtí dokument označený jako jeho poslední vůle neodvolal.

4.2 Způsobilost

Aby podle zvykového práva byla závěť platná, musí být pořízena osobou, která k tomu byla v čase vyhotovení způsobilá. Je stanoveno, že nezletilé osoby a osoby duševně nemocné nemohou vytvořit platnou poslední vůli. Tyto zvyklosti se přenesly do § 5 Law of Succession Act. Ustanovení § 5 odst. 1 zaručuje testamentární svobodu, čímž říká, že každá osoba zdravé mysli a zletilého věku má právo odkázat veškerý svůj majetek či jeho část v závěti dle vlastního uvážení. Zůstavitel má právo disponovat se svým majetkem s odkazem na jakékoliv světské či náboženské zákony svého výběru.

a. Věk

Poslední vůle pořízená nezletilým je považována za neplatnou, pokud ji pořizovatel po dosažení zletilosti nevypracuje znovu nebo k ní nedodá dodatek, kterým ji potvrzuje či nevytvoří závěť novou. V případě úmrtí nezletilé osoby je s jejím majetkem nakládáno v souladu s pravidly dědění ze zákona. Podle § 2 Age of Majority Act⁴⁸, osoba nabývá plné zletilosti po dosažení 18 let.

Tuzemská úprava se v tomto ohledu částečně liší. Keňská i česká úprava dědického práva se shodují v ustanoveních, kde stanovují věk absolutní testovací svobody osmnáct let. V české republice je však možné sepsat závěť i v případě, kdy zůstavitel není zletilý. Testament může pořídít i osoba starší 16ti let, která s přivolením

---

⁴⁸ volný překlad: Zákon o nezletilých. Chapter 33 Law of Kenya

soudu uzavřela manželství před dovršením 18. roku života⁴⁹. Taktéž je možné, aby nezletilý, který dovršil 15. rok svého věku, o svém majetku na případ smrti pořídil závěť⁵⁰. Jediná forma závěti, která zde přichází v úvahu, je dle ustanovení § 476d odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. notářský zápis.

b. Mentální a testamentární způsobilost

Osoby duševně nemocné či osoby nesvéprávné nemohou vytvořit platnou poslední vůli, což ovšem neznamená, že jim je souzeno zemřít bez jejího zanechání. V případě, kdy taková osoba pořídí poslední vůli v období svého plného duševního zdraví nebo v lucidním období⁵¹ svého onemocnění, bude taková závěť platná. Příkladem může být rozhodnutí odvolacího soudu⁵² v kauze, která se týkala osoby zůstavitele, který byl v době vytvoření poslední vůle velmi vážně nemocen pokročilým syfilis a diabetem, odvolací soud na základě důkazů rozhodl, že poslední vůle byla vypracována v jednom z jeho lucidních období, a tak byla prohlášena za platnou.

Ověření duševní způsobilosti pro sepsání poslední vůle není nutně spojeno se zůstavitelovým mentálním zdravím, ale spíše s jeho schopností porozumět významu a charakteru takového aktu. Podmínky pro toto ověření byly stanoveny v případě *Banks v Good fellow* (1870) LR 5 QB 549 následovně:

„Zůstavitel musí být zdravé a jasné mysli a paměti. Jinými slovy, musí být schopen vytvoření poslední vůle s porozuměním obsahu toho, co tímto činí; s vědomím toho, jaký majetek poslední vůlí odkazuje a musí být schopen rozpoznat a identifikovat osoby, jimž tento majetek odkazuje, stejně tak jako způsob, jakým jej mezi ně dělí“⁵³.

Test duševní způsobilosti vyžaduje na pořizovateli tři věci. Za prvé, musí být duševně zdravý natolik, aby byl schopen porozumět povaze a významu vytvoření poslední vůle a jejích následků. Zůstavitel by nebyl duševně zdravý v případě, kdy by nebyl schopen přesně porozumět tomu, co vytvořením závěti činí, ať už by tato neschopnost byla způsobena vlivem duševního onemocnění či vlivem alkoholu a drog.

---

⁴⁹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s.64 Praktik. ISBN 978-808-7212-790.

⁵⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1440

⁵¹ Jedná se o časový úsek, během kterého se u osoby s postižením mozku nevyskytují klinické projevy.

⁵² *Vijay Chandrakant Shah v The Public Trustee*, odvolací soud v Nairobi, občanské odvolání č. 63 z r. 1984 (Kneller JA, Platt a GachuhiAgJJA)

⁵³ Gunn, M., Bellhouse, J., Clare, I., et al. *Families and new medical dilemmas – capacity to make decisions*, *Child and Family Law Quarterly* 2001, no. 13, p. 383.

Za druhé, jeho paměť mu musí umožnit schopnost vybavit si majetek, který v poslední vůli odkazuje. Za třetí musí být schopen porozumět morálním nárokům, které jsou na něj kladeny. Splnění této podmínky zajišťuje, aby zůstavitel neopomenul osoby, které jsou na něm závislé a kterým je morálně zavázán vzhledem k jejich vzájemnému vztahu. V případě *Harwood v Baker* (1840) 3 Moo PC 282⁵⁴ zůstavitel vyhotovil poslední vůli na smrtelné posteli a zanechal veškerý jeho majetek své druhé manželce, přičemž z poslední vůle vyloučil všechny ostatní rodinné příslušníky. V čase vypracování závěti trpěl zůstavitel onemocněním, které závažně postihlo jeho mozek. Na základě přítomných důkazů bylo rozhodnuto, že za těchto podmínek nebyl zůstavitel schopen vzpomenout si na ostatní členy jeho rodiny a tím nebyl dostatečně duševně způsobilý k vypracování poslední vůle.

Podle zvykového práva leží břemeno dokazování testamentární způsobilosti na vykonavateli dědictví. V případě, kdy je zpochybňována platnost poslední vůle či napadána na základě údajné duševní nezpůsobilosti, je právě na vykonavateli poslední vůle, aby prokázal opak. Vykonavatel pak musí doložit, že v době vyhotovení poslední vůle prožíval zůstavitel jeden z lucidních momentů, a že si byl dostatečně vědom toho, co činí. To znamená, že si byl vědom majetku jaký odkazuje, jmen svých rodinných příslušníků, a tak dále. Law of Succession Act se v této problematice liší od práva zvykového. Důkazní břemeno spočívá podle § 5 odst. 3, 4 tohoto zákona na osobě zpochybňující testamentární způsobilost nebo duševní zdraví zůstavitele.

V ustanovení § 5 odst. 3 Law of Succession Act je zachycena domněnka, že osoba sepisující poslední vůli je zdravé mysli, pokud není prokázáno jinak. V kauze *In The Matter of the Estate of James Ngengi Muigai*, Nejvyšší soud v Nairobi, jednání ve věci dědictví č. 523 z r. 1996 (Koome J)⁵⁵, zůstavitel tvořící poslední vůli jevil v tomto čase známky demence a byl značně fyzicky zatížen bolestmi kloubů a vysokým tlakem. Svědek podepisující poslední vůli ovšem vypověděl, že se mu zesnulý jevil normální a v pořádku. To stačilo soudu k tomu, aby byl zůstavitel prohlášen za duševně zdravého, neboť oponenti nedokázali prokázat duševní nezpůsobilost zůstavitele v čase pořízení poslední vůle. To tedy znamená, že pokud není prokázána duševní nezpůsobilost vyvolaná mentálním či fyzickým onemocněním, opilostí či jinými okolnostmi, které by mohly způsobit jeho nevědomost o tom, čeho se dopouští, zůstavitel je považován za

---

⁵⁴ Dostupné z: <http://swarb.co.uk/lisc/Helth18001849.php> [cit. 18-3-2012].

⁵⁵ URL: <<http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/categories-of-applicants.html>> [cit. 15-3-2012]

duševně způsobilého. Duševní způsobilost je také vyžadována při udělování pokynů zůstavitelem další osobě k vypracování poslední vůle.

Stejně jako Law of Succession Act vyžaduje česká právní úprava, aby byl zůstavitel duševně zdravý, tedy aby netrpěl duševní poruchou v době sepsání poslední vůle, a to pod podmínkou neplatnosti závěti⁵⁶.

c. Klamné představy

Skutečnost, že se zůstavitel v čase vyhotovení poslední vůle nachází v zajetí klamných představ a bludů nutně nemusí znamenat, že je taková vůle neplatná. Pokud má zůstavitel i přes deziluze a šílené bludy zachovanou schopnost porozumění a pochopení, je oprávněn k vypracování poslední vůle. Přístup soudů ke klamným představám jako k faktorů postihující platnost poslední vůle se liší v závislosti na dopadu těchto představ. Bylo stanoveno, že osoba je považována za trpící klamnými představami v situaci, kdy bezmezně věří jisté skutečnosti, které by racionální osoba nikdy nevěřila a tato víra je v jejím povědomí velmi pevně zakořeněna a nemůže být z její mysli odstraněna domluvou. Příkladem může být bezmezná víra v to, že je daná osoba prokletá či pod vlivem kouzel. V případě *Broughton v Knight* (1873) 3 P a D 64⁵⁷, byli členové poroty požádáni, aby sami sobě položili tuto otázku: „*Isem schop pochopit, jak by jakýkoliv racionálně uvažující člověk při smyslech mohl věřit něčemu takovému?*“ Jestliže odpovědí na tuto otázku je „*Ne, nejsem*“, pak je jejich povinností prohlásit takového člověka za duševně nezpůsobilého. Soud také stanovil, že by se měla určit jasná hranice mezi klamnými představami a velmi vážnou chybou v úsudku.

Klamná představa ovlivní zůstavitelovu způsobilost k vyhotovení platné poslední vůle pouze v tom případě, kdy se nějakým způsobem dotýká cesty a způsobu, jakým zůstavitel odkazuje svůj majetek. Bylo stanoveno, že aby byly klamné představy nějakým způsobem relevantní v testamentárním kontextu, musí existovat jisté spojení mezi poslední vůlí a těmito představami. Klamné představy tak musí určitým způsobem narušovat zůstavitelovu náklonnost k jeho bližním či narušit jeho smysl pro to, co je správné.

---

⁵⁶ Více viz MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUŽIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s.65-67 Praktik. ISBN 978-808-7212-790.

⁵⁷ Více viz MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.44 ISBN 99-667-1213-5.

V některých případech mohou klamné představy na straně zůstavitele ovlivnit platnost pouze určité části poslední vůle. V takových případech budou soudně ověřeny ty části, které přeludy ovlivněny nejsou.

4.3 Vdané ženy

Ustanovení § 5 odst. 2 Law of Succession Act se zabývá postavením vdaných žen a přijímá pozici Married Women's Property Act z roku 1882, který stanoví, že každá žena, ať již vdaná či svobodná, je schopná vyhotovení platné poslední vůle.

V rámci zvykového práva byla práva žen degradována na stejnou úroveň jako práva nezletilých a mentálně nezpůsobilých z velké části z toho důvodu, že po uzavření manželství automaticky přecházel jakýkoliv majetek ženy na jejího manžela. Žena jako *feme sole* neměla právo vlastnit majetek pod svým jménem. Tato skutečnost se změnila s příchodem Married Women's Property Act z roku 1882, který dával ženám právo vlastnit majetek jejich jménem, a tím jim zároveň poskytl i právo odkázat tento majetek prostřednictvím poslední vůle.⁵⁸

4.4 Formální stránka

V rámci keňského zákona není vyžadována žádná zvláštní formální úprava poslední vůle. Ustanovení § 8 Law of Succession Act stanoví, že testament může být v psané či ústní formě, musí však splňovat zákonné požadavky, aby byl platný. Ústní podobou poslední vůle se zabývá § 9, zatímco § 11 se zabývá formou psanou.

4.4.1 Ústní poslední vůle

Základní podmínkou platnosti ústní závěti je podle § 9 Law of Succession Act, že musí být učiněna za přítomnosti dvou či více kompetentních svědků a zároveň je zde uvedena podmínka, že zůstavitel musí zemřít do 3 měsíců od jejího vyhotovení, jinak by byla neplatná. Důvodem stojícím za touto časovou podmínkou stanovenou v § 9 písm. b) Law of Succession Act je obava, že při delším časovém období by mohlo dojít k zapomenutí či nesprávné rekapitulaci důležitých detailů učiněných v závěti. Dalším důvodem tohoto časového omezení platnosti je skutečnost, že ústní poslední vůle jsou obvykle vytvořeny ve stavu náhlé paniky, strachu či úzkosti, kdy se zůstavitel nachází

---

⁵⁸ Více viz URL:< <http://www.ielrc.org/content/b9501.pdf> > [cit. 26-3-2012]

buď ve velmi vážném stavu ohrožení života nebo je vážně nemocen. Lidé nacházející se v takovéto situaci mají obvykle tendenci chovat se iracionálně a činit závěry, které by zřejmě nikdy neučinili, kdyby měli příležitost se o situaci zamyslet s klidnou hlavou. Stanovená tříměsíční lhůta tedy umožňuje zůstaviteli znovu zhodnotit obsah své poslední vůle, a pokud je to možné, přeměnit ji na poslední vůli psanou.

Z § 9 písm. b) Law of Succession Act vznikla výjimka vztahující se na osoby v aktivní vojenské službě a osazenstvo obchodního loďstva. Pokud se taková osoba rozhodne vytvořit ústní poslední vůli a poté během aktivní služby zemře, tato závěť zůstává platná bez ohledu na to, kolik měsíců před smrtí zůstavitele byla vyhotovena. Poslední vůle, které se neřídí formálně stanovenými pravidly se označují jako privilegované.

Keňské soudy se obecně řídí pravidlem, že v situacích, kdy zůstavitel vydá za přítomnosti alespoň dvou svědků instrukce k rozdělení jeho majetku po smrti, budou takové instrukce považovány za ústní poslední vůli i v případě, že jeden ze svědků tyto instrukce sepsal. Příkladem může být případ *Re Rufus Ngethe Munyua (Deceased) Public Trustee v Wambui* [1977] KLR 137 (Harris J)⁵⁹, kde zesnulý vydal instrukce k rozdělení jeho majetku mezi jeho manželku a potomky. Osoba přijímající tyto instrukce je zapsala na kousek papíru. Zůstavitel zemřel o několik dní později a bylo rozhodnuto, že se v tomto případě jednalo o ústní poslední vůli. Dalším zajímavým případem byla kauza *Wambui and another v Gikonyo and others*[1988] KLR 445 (Gachuhi, Apaloo JJA a Masime Ag JA)⁶⁰, kde negramotný zůstavitel zavolal do svého domu dvě osoby a požádal je, aby zapsaly jeho přání týkající se rozdělení jeho majetku po smrti. Osoba, jež je sepsala, je následujícího dne přepsala na stroji a přečetla je zpět zesnulému, který poté pod ně otiskl svůj palec. Svědek tento dokument ovšem nepodepsal. Odvolací soud nakonec s ohledem na § 8 a 9 Law of Succession Act týkající se ústní poslední vůle rozhodl, že tento dokument může být klasifikován jako platná ústní poslední vůle.

Ustanovení § 10 stanoví, že pokud se vyskytne konflikt mezi obsahem ústní a psané poslední vůle, větší váha je přikládána vůli psané.

Současná právní úprava dědění za závěti v České republice nezná závěť ústní. Z textu zákona č. 40/1964 Sb. jasně vyplývá, že české právo umožňuje zhotovit

---

⁵⁹ URL: < <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/form-formal-requirements-of-will.html> > [cit. 18-2-2012]

⁶⁰ Dostupné z: http://www.kenyalaw.org/CaseSearch/view_preview1.php?link=77019423073958546450882&words=) [cit. 18-2-2012]

poslední vůli pouze v písemné formě. Nepochybně velmi působivou změnou bude od 1. ledna 2014 možnost pořízení ústní závěti. Jde o rubriku nazvanou úlevy při pořizování závětí (ustanovení § 1343 – 1350) neboli privilegované testamenty, která umožňuje za obzvláště ztížených podmínek k pořízení závěti v písemné formě pořízení ústní poslední vůle. Těchto úlev může při pořizování závěti využít ten, kdo se ocitne v jedné z následujících čtyř situací:

1. pro nenadálou událost je v patrném a bezprostředním ohrožení života nebo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen v důsledku mimořádné události a nelze-li na něm zároveň rozumně požadovat, aby závěť pořídil v jiné formě;
2. je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl poříditi závěť ve formě notářského zápisu;
3. má-li pro to zůstavitel vážný důvod, může zaznamenat poslední vůli za stanovených podmínek na palubě české námořní lodi nebo letadla;
4. za války a podobných vojenských operací, pokud se jedná o osobu náležející k armádě.

Z tohoto výčtu by mělo být zřejmé, že úlevy při pořizování závěti lze využít jen ve skutečně mimořádných situacích, v nichž nelze očekávat pořízení „řádné“ závěti. Privilegovaný testament musí být pořízen v přítomnosti současně dvou svědků. Platnost takovéto závěti je časově omezena na dva týdny v případě bezprostředního ohrožení života nebo v ostatních případech na 3 měsíce.⁶¹

4.4.2 Psaná poslední vůle

Ustanovení § 11 Law of Succession Act stanovuje pro platnost psané poslední vůle tyto podmínky: závěť musí být podepsána zůstavitelem nebo je k ní připojena jeho podpisová značka nebo byla podepsána třetí osobou v zůstavitelově přítomnosti a dle jeho pokynů; zůstavitel svým podpisem nebo podpisem osoby jím pověřené, která jedná dle jeho pokynů, sledoval vytvoření platné poslední vůle; podpis je vyhotoven či odsouhlasen zůstavitelem v přítomnosti nejméně dvou či více způsobilých svědků;

---

⁶¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s.131 ISBN 978-807-3802-929.

každý z těchto svědků musí v přítomnosti zůstavitele (ovšem ne nutně v přítomnosti jeden druhého) závěť potvrdit a podepsat ji.

a. Psaní

Vzhledem k tomu, že Law of Succession Act nepředepisuje žádnou specifickou formu psané poslední vůle, je předpokládáno, že závěť může být psaná ručně, na stroji či litograficky. Může se jednat o rukopis zůstavitele či jakékoliv jiné osoby. Poslední vůle může být vyhotovena v jakémkoliv jazyce. Tyto podmínky jsou obsaženy v předpisu 52, odst. 2 a předpisu 54, odst. 3 Probate and Administration Rules. Předpis 52, odst. 2 činí opatření pro překlad do angličtiny pro testamenty vypracované v jiném jazyce než anglickém a předpis 54, odst. 3 se zabývá případy, kdy je poslední vůle psaná v jazyce, který nebyl pro zůstavitele srozumitelný. V takovém případě je vyžadováno místopřísežné prohlášení o tom, že zůstavitel byl seznámen s obsahem takové poslední vůle a jevil známky porozumění.

Precedenční právo dokonce stanoví, že poslední vůle může být psaná s použitím kódu – pokud ovšem existují prostředky k jeho rozluštění.

Poslední vůle může být sepsána na jakémkoliv materiálu, pokud tento materiál poskytuje jasně viditelnou formu zápisu. Vyhotovení závěti například na kámen nebo na krabičku od cigaret ji nečiní neplatnou.

V porovnání s tuzemskou úpravou se výrazně liší v otázce zastoupení zůstavitele při sepisování poslední vůle. Česká úprava nepřipouští, aby právní úkon pořízení nebo zrušení závěti nebyl učiněn osobně zůstavitelem⁶².

b. Podpis

Samotný termín „podpis“ není v Law of Succession Act nijak definován, proto jej samy soudy interpretovaly, aby pokryly jakoukoliv značku vytvořenou zůstavitelem, jež byla jako podpis zamýšlena. Podpisem může tedy být otisk palce, iniciály, osvojené jméno, razítko se zůstavitelovým jménem. Všechny tyto prostředky byly soudy uznány jako platné podpisy. Podpis dokonce vůbec nemusí obsahovat jméno, o čemž značí rozhodnutí soudu v případě *Re Cook's Estate* [1960] 1 All ER 639⁶³, kde byla slova „tvá milující matka“ umístěná na konci dokumentu uznána jako dostatečný a platný

---

⁶² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1441

⁶³ Více viz: MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.55 ISBN 99-667-1213-5.

podpis. V některých případech může také k ověření podpisu stačit pouze jeho část, kdy zůstavitel z jakéhokoliv důvodu nemohl podpis dokončit.

Pokud je poslední vůle podepsána zůstavitelovým zástupcem, mělo by k podpisu dojít za přítomnosti zůstavitele a dle jeho pokynů, přičemž slovem „přítomnost“ je myšlena přítomnost jak fyzická, tak i duševní. Vzhledem k tomu, že podpis musí být vyhotoven dle zůstavitelových pokynů, musí být jeho tělesný a duševní stav takový, aby mohl případně proti podpisu vytvořenému jeho jménem buď protestovat anebo s ním souhlasit. K podepsání poslední vůle zůstavitelovým jménem většinou dochází v případech, kdy je sám zůstavitel vlivem nemoci příliš zesláblý. Osoba podepisující se za zůstavitele se může podepsat buď přímo jeho jménem nebo svým. Tato osoba může být také jedním z přítomných svědků. Od osoby podepisující se jménem zůstavitele by bylo prozíravé, kdyby se podepsala jménem svým a uvedla, že se podepisuje jménem zůstavitele, za jeho přítomnosti a dle jeho pokynů. Tím by se předešlo jakýmkoliv pochybnostem o tom, zda se tato osoba podepsala za zůstavitele či jako přítomný svědek.

V § 11 písm. b) je řečeno, že podpis musí být umístěn takovým způsobem, aby bylo jasné, že zůstavitel tímto potvrzuje svoji poslední vůli. Z tohoto požadavku vyplývá fakt, že podpis může být teoreticky umístěn kdekoliv, pokud je zřejmé, že byl učiněn za účelem potvrzení testamentu.

Zajímavým případem z této problematiky byl případ *In Wood v Smith* [1991] 3 WLR 514⁶⁴, kde zůstavitel ještě před tím, než vlastním rukopisem napsal obsah své poslední vůle, vepsal na vrch stránky „Má poslední vůle, Percy Winter“ a již se nepodepsal v zápatí dokumentu. Důkazy nakonec prokázaly, že zůstavitel považoval jeho jméno na vrchu dokumentu za jeho podpis. Poslední vůle tak byla prohlášena za platnou.

V některých případech může zůstavitel umístit svůj podpis na samostatný list papíru či na obálku, obsahující jinak nepodepsanou poslední vůli. V takových případech pak otázka platnosti podpisu závěti závisí pouze na zůstavitelových úmyslech. Jestliže je zůstavitelovým úmyslem poslední vůli potvrdit, pak by šlo o platný podpis. Pokud je jeho záměrem pouze identifikovat a označit poslední vůli, je vůle neplatná. Otázka zůstavitelových úmyslů musí být během soudního řízení objasněna na základě důkazů.

---

⁶⁴ *Common law*. Aldershot [u.a.]: Dartmouth, 1994. ISBN 18-552-1391-5.

V případě *In the Estate of Bean* (1944) P 83⁶⁵, zůstavitel zapomněl podepsat poslední vůli, ale na obálku, v níž byla vložena, napsal své jméno a adresu. Vzhledem k tomu, že zůstavitel napsal své jméno na obálku spíše za účelem její identifikace a ne potvrzení, bylo rozhodnuto, že je tato poslední vůle neplatná a návrh k jejímu soudnímu ověření byl zamítnut. V případě *Re Mann's Goods* (1942) 146⁶⁶, zůstavitelka sice zapomněla podepsat svoji poslední vůli, ale vložila ji do obálky, na niž napsala „Poslední vůle JC Mann“ a poté obálku za přítomnosti svědků podepsala. Tato obálka byla následovně umístěna do obálky druhé, větší. Bylo rozhodnuto, že zůstavitelka tímto způsobem skutečně zamýšlela svoji poslední vůli stvrdit.

Úpravu podpisu pojalo české právo zcela odlišně. Snad jediný znak, ve kterém se keňské právo shoduje s tím naším, je existence podpisu v testamentu pod podmínkou neplatnosti. Dle tuzemské úpravy musí být podpis vždy na samém konci textu, protože co není kryto podpisem, nemá právní účinky. Dalším velkým rozdílem je, že u nás není za platný považován podpis rodinným stavem, jako například „tvůj otec“.⁶⁷

c. Svědci

Z ustanovení § 11 písm. c) Law of Succession Act jasně vyplývá, že poslední vůle musí být podepsána zůstavitelem za přítomnosti dvou svědků, kteří ovšem nemusí být přítomni ve stejném čase. Zákon povoluje podepsání poslední vůle dvěma či více svědky v různém čase, ovšem každý ze svědků by se měl podepsat v přítomnosti zůstavitele. Způsob, jakým je tato podmínka formulována, není ovšem nijak zvlášť nápomocný. Vyžaduje totiž, aby byla poslední vůle potvrzena dvěma či více svědky, z nichž každý je povinen na vlastní oči vidět zůstavitele jak závěť podepisuje či jak k ní přikládá jeho podpisovou značku. Zároveň ovšem tato podmínka říká, že není zapotřebí, aby byl v tom samém čase přítomen více než jeden svědek. Není úplně pochopitelné, jak je možné, aby každý ze svědků byl přítomen u zůstavitelova podpisu, pokud nemusí být přítomni oba dva zároveň. Jediný způsob, jak by k tomuto mohlo dojít, je situace, kdy by zůstavitel podepsal svoji poslední vůli dvakrát. Závěť podepsaná pouze jedním svědkem je neplatná. Podmínka přítomnosti u podpisu znamená, že svědek musí být

---

⁶⁵ Dostupné z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/form-formal-requirements-of-will.html> [cit. 28-2-2012]

⁶⁶ Dostupné z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/form-formal-requirements-of-will.html> [cit. 28-2-2012]

⁶⁷ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 103 Praktik. ISBN 978-808-7212-790.

schopen na vlastní oči spatřit zůstavitele, jak se podepisuje. Svědectví se tedy vztahuje k vytvoření podpisu, který je důkazem podepsání poslední vůle. Svědkové nemusí spatřit výsledný podpis a ani si nemusejí být vědomi toho, že daným dokumentem je poslední vůle.

Jestliže je svědek přítomen, ale není si vědom toho, co zůstavitel činí, je výsledná poslední vůle neplatná. V kauze *Brown v Skirrow* (1902) P 3⁶⁸, se zůstavitelka rozhodla vyhotovit svoji poslední vůli v obchodě s potravinami. Zde požádala dva asistenty prodeje o svědectví, ovšem při procesu podepisování byl jeden z nich zaměstnaný obsluhováním zákazníka. Tato poslední vůle pak byla prohlášena za neplatnou.

Ustanovení § 11 písm. c) také povoluje „uznání podpisu“. Svědkové mohou být přivoláni až poté, co byl testament podepsán, přičemž v tento okamžik zůstavitel, již za jejich přítomnosti, uzná svůj podpis učiněný v jejich nepřítomnosti. V tomto případě se od nich vyžaduje potvrzení tohoto podpisu či podpisové značky vytvořené zůstavitelem či osobou jinou k tomuto pověřenou. Pro potvrzení podpisu nemusí být svědkové přítomni najednou a toto potvrzení může být provedeno slovně nebo může vyplývat ze zůstavitelova chování. V každém případě je však vyžadováno, aby toto potvrzení bylo velmi jednoznačné.

Přítomnost svědků je důležitá zejména proto, že po smrti zůstavitele mohou poskytnout svědectví o sporných otázkách. Je vhodné vybrat jako svědka osobu, kterou je snadné kontaktovat, na rozdíl od cizinců či osob bez permanentní adresy anebo osob, u kterých existuje pravděpodobnost, že se v době zůstavitelovy smrti budou nacházet na vzdáleném místě. Z ustanovení § 11 písm. c) Law of Succession Act není jasné, kdo se může svědkem stát, pouze stanovuje podmínku přítomnosti svědka u zůstavitelova podpisu či potvrzení tohoto podpisu. Vodítkem by mohl být § 11 písm. c), kde se vyžaduje schopnost svědků spatřit proces podepisování a porozumění tomuto aktu. Tato podmínka tak činí slepé a negramotné osoby nevhodnými svědky. Také osoby nezletilé, opilci a osoby duševně choré nejsou příliš vhodnou volbou. Způsobilý svědek je definován v § 3 odst. 1 Law of Succession Act jako „osoba zdravé mysli a zletilého věku“.

Osoba jmenována správcem dědictví může testament podepsat jako svědek, aniž by tak byla závěť neplatná.

---

⁶⁸ URL: < <http://peperonity.com/go/sites/mview/aaajmyerson/18538201> > [cit. 28-2-2012]

I v této oblasti nalezneme v tuzemské úpravě rozdíly. Rozlišujeme čtyři typy závěti, a to závěť holografní - vlastnoruční, alografní – se dvěma svědky, přísnější alografní – se třemi svědky a závěť notářským zápisem. Budeme-li mluvit o vlastnoruční závěti, není zde vyžadována přítomnost jakýchkoliv svědků na rozdíl od keňské úpravy. Pokud však zůstavitel sepíše testament například na psacím stroji, nepůjde již o holografní závěť, nýbrž o alografní a bude tedy nutná přítomnost a vlastnoruční podpis dvou svědků. Zvláštní povahu má závěť pořizovatele, který nemůže číst nebo psát. Ten musí být seznámen s obsahem závěti pro něj srozumitelným způsobem, listina musí být přečtena a nejméně třemi svědky podepsána. Zůstavitelův podpis zde není nutný.⁶⁹

d. Potvrzení poslední vůle

Jak již bylo řečeno, ustanovení § 11 písm. c) Law of Succession Act stanoví, že každý svědek musí podepsat poslední vůli za přítomnosti zůstavitele. Není tedy nutné, aby se podepsali za přítomnosti jeden druhého. K potvrzení poslední vůle svědkem je nutné, aby se do ní podepsali s úmyslem potvrdit zůstavitelův podpis. Není nutný zvláštní způsob tohoto potvrzení. Podpisy svědků nemají žádné předem dané umístění na poslední vůli.

Termín „podpis“ je široce interpretován jako jakákoliv značka vyhotovená svědkem za účelem vytvoření jeho podpisu. Svědek by se měl podepsat sám za sebe, než aby tímto pověřil nějakou třetí stranu. Nicméně to není vyloučeno.

Podle ustanovení § 13 Law of succession Act by neměla být poslední vůle považována za nepotvrzenou v případě, kdy ji jako svědek podepíše dědic nebo jeho partner/ka. V tomto případě musí být závěť potvrzena ještě dalšími dvěma způsobilými a nezávislými svědky. Pokud k dodatečnému potvrzení nedojde, dle § 13 odst. 2 Law of Succession Act se stane část závěti týkající se takového svědka neplatná.

---

⁶⁹ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 101-111 Praktik. ISBN 978-808-7212-790.

4.5 Platnost posledních vůlí nad rámec Law of Succession Act

Law of Succession Act se také zabývá platností testamentů, které se nachází nad rámec tohoto zákona. Ustanovení § 15 se zabývá testamenty vyhotovenými před účinností Law of Succession Act a ustanovení § 16 upravuje poslední vůle, které se nachází mimo působnost tohoto zákona.

Ustanovení § 15 stanoví, že testamenty vyhotovené před účinností Law of Succession Act, bez ohledu na to, zda zůstavitel zemřel před účinností tohoto zákona či až po ní, budou považovány za platné v případě, že jsou vyhotoveny v souladu s podmínkami platnými v době vypracování těchto testamentů. Ustanovení § 16 říká, že poslední vůle cizince či přistěhovalce bude považována za platnou, pokud její forma byla v souladu se zákony platnými ve státě pořízení nebo se zákony platnými ve státě, kde se pozůstalost z této poslední vůle nachází či ve státě, kde zůstavitel pobýval anebo ve státě, kde zemřel nebo měl zůstavitel v době vyhotovení poslední vůle občanství.

4.6 Privilegované poslední vůle

Jako privilegovaná poslední vůle se označuje taková vůle, která je uznána za platnou i tehdy, kdy není v souladu s formálními náležitostmi plynoucími ze zákona. Privilegované vůle jsou vytvářeny v situacích, které neposkytují příležitost k vypracování vůle standardní. Law of Succession Act tak upravuje ústní poslední vůli. Zákon nestanovuje žádné podmínky pro psané privilegované vůle, jsou upraveny v ustanovení § 219 Armed Forces Act⁷⁰,

Ustanovení § 9 Law of Succession Act stanoví, že ústní poslední vůle vytvořená členem armádních sil v aktivní vojenské službě či členem osazenstva obchodního loďstva je platná v případě, kdy zůstavitel zemře během aktivní služby bez ohledu na to, zda zemře více než tři měsíce od vyhotovení této poslední vůle. Pojem „aktivní služba“ je definován v ustanovení § 3 tohoto zákona jako „služba ve vztahu k ozbrojeným armádním silám v místě probíhajících vojenských operací či služba, kdy pod rozkazy velení dochází k transportu do místa probíhajících operací“. Ve vztahu k obchodnímu loďstvu tento pojem představuje pobyt na moři v důsledku vydaných rozkazů či dobu transportu na moře na základě rozkazů.

---

⁷⁰ volný překlad: Zákon o ozbrojených silách

Termín „člen ozbrojených sil“ již není v Law of Succession Act dále definován. V Keni dosud neexistuje žádný nahlášený případ, kdy by voják vyhotovil privilegovanou ústní poslední vůli.

Jak již bylo řečeno v podkapitole 4.4.1, od 1. ledna 2014 bude možné i v České republice vytvořit privilegovanou poslední vůli.

5. Důvody neplatnosti závěti

5.1 Znalost a souhlas

Kromě požadavku dostatečné duševní způsobilosti musí zhotovitel také znát obsah jeho poslední vůle a s tímto obsahem souhlasit. Zůstavitel zná obsah své poslední vůle v případě, kdy si je vědom a rozumí podmínkám v ní obsaženým. Není však povinen porozumět přesnému právnímu významu či právní terminologii. Zůstavitel souhlasí s podmínkami obsaženými v poslední vůli v případě, kdy ji vyhotoví ze své vlastní vůle, nikoli pod nátlakem či nezákonným ovlivňováním jiné osoby. Znalost poslední vůle a souhlas zůstavitele mohou chybět také z důvodu pochybení či podvodu. Tento požadavek je zvláště důležitý zejména v případě, kdy je poslední vůle pořízena pro zůstavitele třetí osobou, ať už se jedná o přítele, rodinného příslušníka či právního zástupce.

Podmínka znalosti a souhlasu s obsahem poslední vůle je obsažena v § 7 Law of Succession Act, kde je stanoveno, že poslední vůle vyhotovená podvodně, omylem, za nepříznivých podmínek nebo pod nátlakem či vlivem jiných osob je neplatná. Všechny následující body spadají také mezi znevažující faktory.

5.2 Čas seznámení s obsahem poslední vůle a jeho schválení

Doba, kdy musí zůstavitel být seznámen s obsahem jeho poslední vůle a souhlasit s ním, nastává ve chvíli jejího vypracování. Z tohoto pravidla existuje výjimka, která stanoví, že poslední vůle může být platná i přes zůstavitelovu neznalost jejího obsahu a absenci souhlasu s tímto obsahem. K tomuto může dojít v případě, kdy zůstavitel znal obsah poslední vůle a souhlasil s ním v době, kdy dal svému právnímu zástupci pokyny k jejímu vypracování a zároveň byla poté závěť vypracována v souladu s těmito instrukcemi a ve chvíli, kdy byla tato poslední vůle sepsána, si zůstavitel byl vědom toho, že podepisuje poslední vůli vyhotovenou dle jeho předchozích pokynů.

5.3 Důkazní břemeno

Law of Succession Act se nezmiňuje o tom, na kom leží důkazní břemeno v otázkách zůstavitelovy znalosti a souhlasu s poslední vůlí. Zvykové právo ovšem stanoví, že tato povinnost náleží předkladateli poslední vůle. Ve chvíli, kdy byla prokázána testamentární způsobilost zůstavitele a kdy bylo prokázáno, že poslední vůle

byla vyhotovena v souladu se zákonnými požadavky, se automaticky předpokládá, že zůstavitel byl seznámen s obsahem poslední vůle, a že s tímto obsahem souhlasil. Důkazní břemeno poté přechází na osobu napadající poslední vůli, která má povinnost předložit důkazy pro vyvrácení tohoto předpokladu. Případy, ve kterých nelze automaticky předpokládat zůstavitelovu znalost a schválení obsahu poslední vůle, jsou následující: zůstavitel je slepý, němý či negramotný, poslední vůli podepsala místo zůstavitele osoba k tomu pověřená a v případě, kdy k vyhotovení poslední vůle došlo za podezřelých okolností.

V Keni je podmínka znalosti a souhlasu s obsahem poslední vůle upravena v § 11 písm. a) Law of Succession Act a předpisu 54, odst. 3 Probate and Administration Rules. Ustanovení § 11 písm. a) říká, že pro platnost poslední vůle je nezbytné, aby byla podepsána zůstavitelem či osobou třetí v zůstavitelově přítomnosti a dle zůstavitelových pokynů. Předpis 54, odst. 3 Probate and Administration Rules stanoví, že v případech, kdy je zůstavitel slepý, negramotný, kdy je poslední vůle podepsána zůstavitelovým zástupcem a kdy je vypracována v jazyce, který se zdá být zůstavitelovi cizí, je pro vydání soudního ověření potřebné doložit další důkazy. Předpis 54, odst. 3 jasně říká, že soud je povinen ujistit se o zůstavitelově znalosti a souhlasu s poslední vůlí. Jako důkaz tohoto slouží místopřísežné prohlášení o tom, že obsah poslední vůle byl přednesen zůstaviteli, náležitě vysvětlen a že zůstavitel jevil známky pochopení obsahu poslední vůle před tím, než ji podepsal.

Pro ulehčení této záležitosti by bylo velmi prozíravé do závěti uvést dodatek, v němž by zůstavitel sám prohlásil, že byl zevrubně seznámen s obsahem poslední vůle a že s ním souhlasí.

5.4 Podezřelé okolnosti

O podezřelou okolnost jde například v situaci, kdy je osoba, která vyhotovila závěť zároveň i dědicem podstatné části pozůstalosti zesnulého. V tomto případě je soud povinen důkladně, ostražitě a bedlivě prošetřit všechny důkazy v souladu s pravidlem *contra proferentem*⁷¹. Podobně za situace, kdy určitá osoba navrhne zůstavitelovi jiný způsob vyhotovení poslední vůle než podle jeho vlastního uvážení a

---

⁷¹ Pravidlo *contra proferentem* říká, že projev vůle připouštějící různý výklad je třeba vykládat k tíži strany, která jako první tohoto výrazu použila.

poté zavede zůstavitele k právnímu zástupci, kterého tato osoba sama zvolí, jsou tyto okolnosti považovány za podezřelé.

Případ *Mwathi v Mwathi and another* [1995-1998] 1 EA 229 (Gicheru, Kwach a Shah JJA)⁷² se týkal zůstavitele, který zemřel ve věku 65 let. Nikdy se neoženil a nezanechal po sobě žádnou manželku či děti, nicméně měl dvě sestry a jednoho bratra, kteří jej přežili. Zůstavitel byl majitelem nemovitostí. Dva dny před svojí smrtí vypracoval zůstavitel poslední vůli, v níž odkázal veškerý jeho majetek svému bratrovi. Podle bratrova svědectví mu zesnulý nadiktoval poslední vůli a poté ji za přítomnosti tohoto bratra a jeho manželky podepsal prostřednictvím obtisknutého palce, namočeného v inkoustu. Po smrti zůstavitele zažádal jeho bratr o soudní ověření poslední vůle, které mu bylo uděleno a zároveň byl ustanoven správcem dědictví. Sestry zesnulého ovšem zažádaly o odvolání tohoto ověření na základě podezřelých okolností. Na povrch se vynořily důkazy o tom, že krátce před smrtí zesnulého jej jeho bratr převezl z domu jejich matky do svého domu kvůli křtu a poté jej přemístil zpět. Také se ukázalo, že když po zesnulém požadoval jeho bratr, aby mu nadiktoval poslední vůli, opět ho za tímto účelem převezl z domu jejich matky do domu svého. V čase, kdy se toto vše událo, zároveň bratr zesnulého prokazoval značné nepřátelství vůči oběma sestrám a bránil jim ve vstupu do jeho domu. V čase, kdy zesnulý údajně nadiktoval svoji poslední vůli svému bratrovi, byl již velmi vážně nemocen a nemohl se pohybovat bez pomoci. Nejvyšší soud tak ve světle těchto důkazů rozhodl o tom, že tyto skutečnosti vyvolávaly oprávněné podezření a poslední vůle tak byla prohlášena za neplatnou a udělené správcovské listiny odvolány. Zároveň bylo odmítnuto i bratrovo odvolání k odvolacímu soudu, který na základě poznatků Nejvyššího soudu uvedl, že bratr zesnulého byl nejen jediným autorem této poslední vůle, ale zároveň i jediným dědicem z ní, a tak bylo povinností soudu přikročit ke všem výše uvedeným opatřením.

5.5 Omyl

Absence znalosti a schválení poslední vůle může být také následkem chyby na straně zůstavitele či osoby, jež byla pověřena k vypracování jeho poslední vůle. Tato chyba se může týkat pouze určité části, nebo závěti celé. V případě pochybení v celém rozsahu poslední vůle je pak tato vůle neplatná, v případě pochybení vztaženého pouze

---

⁷² Dostupné z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/revocation-of-grant-under-lsa.html> [cit. 19-2-2012]

k části závěti je možné tuto chybu napravit anebo může dojít k prohlášení této části za neplatnou.

V případě *Re Morris* (1970) 2 WLR 805⁷³ zůstavitelka vypracovala poslední vůli, ovšem po určitém čase se rozhodla některé její části změnit. Vydala tedy pokyny svému právnímu zástupci pro sestavení dodatku, který by měl v sobě tyto změny zahrnout. Právní zástupce ovšem při sepisování tohoto dodatku udělal chybu a do dokumentu vložil nesprávnou finanční částku, čehož si při podpisu zůstavitelka nevšimla, neboť nový dodatek jen letmo přelétla očima. Během soudního líčení pak vykonavatelé dědictví požádali o povolení jednat s částkou, jež zůstavitelka ve skutečnosti zamýšlela použít, a toto povolení jim bylo uděleno. Jiným příkladem z judikatury⁷⁴ je případ, ve kterém zůstavitel za účelem vyhotovení závěti zakoupil v papírnictví již předtištěné formuláře a v mylném přesvědčení, že každý dar musí být zapsán na zvláštním formuláři, vypracoval čtyři samostatné poslední vůle v ten samý den. Každý z formulářů měl na vrchní části umístěnou standardní odvolací klauzuli. Následně bylo předmětem sporů, který z těchto odkazů je platný, kdy dle zákona by měl být platný pouze formulář poslední, neboť odvolací klauzule na těchto formulářích postupně vždy odvolala poslední vůli předchozí. Ve výsledku by tak platnosti nabyl pouze dar poslední, neboť pro potřeby prvních třech darů by zůstavitel zemřel bez oficiální závěti. Bylo rozhodnuto, že zůstavitel nebyl plně poučen o obsahu a významu odvolacích klauzulí, a tak byly k soudnímu ověření podány všechny čtyři listiny, bez ohledu na odvolací klauzule.

Jestliže zůstavitel zná a schvaluje obsah poslední vůle, ale dopustí se omylu ve smyslu právních následků jím zvolených slov, závěť se považuje za platnou a přijatelnou k soudnímu ověření.

Z pohledu českého práva by se zde nejspíš jednalo spíše o otázku zjevných chyb v psaní, resp. v počtech. Nicméně i tuzemské právo se věnuje otázce omylu, který by měl vliv na platnost závěti. Je nutné určit, zda jde o podstatný omyl, který by mohl platnost poslední vůle ohrozit⁷⁵.

---

⁷³ Citováno z: MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.49 ISBN 99-667-1213-5.

⁷⁴ Případ *Re Phelan* (1972), Fame 33

⁷⁵ Více viz MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s.68-69 Praktik. ISBN 978-808-7212-790.

5.6 Donucení a nepřipustné ovlivňování

Absence znalosti a schválení poslední vůle může být také důsledkem donucení či nepřipustného vlivu třetí osoby na zůstavitele. K neoprávněnému vlivu na zůstavitele dochází v případě, kdy je nucen k vyhotovení poslední vůle či její části, s čímž zůstavitel nesouhlasí. Donucení je prokázáno v případech, kdy je důkazy podloženo, že byl zůstavitel donucen k něčemu, co nikdy nezamýšlel. Toto se stává poměrně často v situaci, kdy je zůstavitel slabého duševního zdraví či opilý.

Je důležité stanovit rozdíl mezi nepřipustným ovlivňováním a přemlouváním. Tento rozdíl byl stanoven v případě *Hall v Hall* (1869) LR 1 P a D 481⁷⁶ následovně:

„Přemlouvání samotné není nezákonné, ovšem vyvíjení jakéhokoliv nátlaku za účelem přemoci vlastní vůli zůstavitele bude považováno za neoprávněný nátlak a ovlivnění a to i v případě, kdy nebyla použita fyzická síla a ani jí nebylo vyhrožováno.“

Přemlouvání jako takové, ve smyslu nátlaku na zůstavitele ve formě domlouvání a přesvědčování k předání jeho majetku specifickým způsobem, není nezákonné.

Nátlak odpovídající nepřipustnému ovlivňování může mít mnoho podob – vlastní fyzické donucování, neustávající přesvědčování starého, zesláblého či nemocného zůstavitele atd. Důkazní břemeno opět leží na osobě, která tvrdí, že došlo k nezákonnému ovlivňování či nátlaku. V kauze *In the Matter of Estate of James Ngengi Muigai*, Nejvyšší soud v Nairobi, jednání ve věci dědictví č. 523 z r. 1996 (Koome J)⁷⁷ došlo k obvinění z nezákonného ovlivňování z toho důvodu, že to byl právě nejstarší syn zesnulého, který navrhoval sepsání poslední vůle a byl to také tento syn, který přivedl rodinného kněze za účelem přesvědčení zesnulého k jejímu vypracování. Oponenti také podotkli, že zůstavitel v tomto čase pobýval v domě nejstaršího syna a tím pádem to musel být právě on, kdo jej donutil k vypracování poslední vůle a k rozdělení majetku tím způsobem, jakým jej rozdělil. Soud ovšem nebyl přesvědčen o tom, že by syn skutečně tento nátlak na zesnulého vyvíjel. K tomu navíc zesnulý již před těmito událostmi udělil svému synovi právní moc, aby mohl jednat jménem svého otce již za jeho života. Zesnulý byl k sepsání poslední vůle přesvědčen respektovaným občanem, rodinným knězem. Rodinný právní zástupce navštívil zůstavitele za účelem projednání a odsouhlasení poslední vůle třikrát, a také

---

⁷⁶ What May Invalidate Testamentary Gifts. *Lawyer-Kenya* [online]. 2008, no. 5 [cit. 2012-03-16]. Dostupné z: http://lawyer-kenya.blogspot.com/2008/05/what-may-invalidate-testamentary-gifts_22.html

⁷⁷ URL: <<http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/categories-of-applicants.html>> [cit. 15-3-2012]

bylo poznamenáno, že je pro postarší osobu normální sdílet domácnost s nejstarším potomkem.

Mezi jednu z podmínek pro platnost právního úkonu v České republice, a tím i závěti, patří svobodná vůle pořizovatele závěti. Je neplatná jakákoliv poslední vůle, která je učiněna pod fyzickým nebo psychickým nátlakem⁷⁸.

5.7 Podvod

Pokud zůstavitel odkáže značné jmění či naopak vyloučí ze své závěti dědice z důvodu toho, že mu byly předány nepravdivé informace týkající se charakteru či chování tohoto dědice, je to jeden z případů, kdy dochází k absenci znalosti a schválení závěti pořizovatelem. V případě *Pauline Ndete Kinyota Maingi v Rael Kinyota Maingi*, Odvolací soud v Nairobi, občanské odvolání č. 66 z r. 1984 (Nyarangi, Platt a Kwach JJA)⁷⁹ jmenoval zesnulý ženu, kterou označil za svoji manželku, jediným testamentárním dědicem a zároveň správcem dědictví. V souladu se zákonem se s touto ženou oženil, zatímco byl ovšem dle zvykového práva již ve svazku s jeho první manželkou. Zesnulý také lživě uvedl, že se s první manželkou rozvedl a zamýšlel ji ze své poslední vůle vyloučit kompletně. Odvolací soud rozhodl, že toto nové manželství bylo neplatné. Vzhledem k tomu, že zesnulý byl dle zvykového práva v již existujícím manželském svazku, mohl by nová manželství uzavřít pouze pod zvykovým právem, které by umožňovalo polygamií. Dále bylo rozhodnuto, že jmenování nové manželky správkyní dědictví bylo za daných okolností podvodné a nelegální, neboť se zůstavitel dopustil úmyslného podvodu. Jmenování správce dědictví tak bylo prohlášeno za neplatné na základě protiprávnosti tohoto jednání.

5.8 Padělek

Poslední vůle může být také neplatná v případě, kdy se jedná o padělek. I za těchto okolností tedy chybí zůstavitelova znalost a souhlas s obsahem poslední vůle. Padělaný testament není testamentem zůstavitele. Důkazní břemeno prokázat padělek leží na osobě vznášející tato obvinění. V případě *Elizabeth Kamene Ndolo v George Matala Ndolo* (1995) LLR 390 (CAK) (Gicheru, Omolo a Tunoi JJA) stanovil Odvolací

---

⁷⁸ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s.67 Praktik. ISBN 978-808-7212-790.

⁷⁹ Dostupné z: <http://www.kenyalaw.org/newsletter/20110902.html> [cit. 20-3-2012]

soud, že obvinění z padělání je velmi závažné, a tak je vyžadováno značné množství použitelných důkazů, s vyšší silou, než v obyčejných občanskoprávních případech. Tyto důkazy tedy musí být pádnější než pouhá nesrovnalost v okolnostech, ale zcela jistě nemusí důkazní materiál být naprosto nezpochybnitelný, jak je tomu v trestních případech. V této věci Odvolací soud rozhodl, že přítomnost očitého svědka přítomného u vyhotovení závěti je vždy upřednostňována před expertní analýzou rukopisu, která přeci jen vyjadřuje pouze názor přítomného experta.

6. Zrušení, změna a obnovení poslední vůle

6.1 Úvod

Zhotovitel má vždy možnost již zhotovenou poslední vůli změnit, zrušit nebo ji může obnovit, a to v případě, kdy chce závěť již zrušenou opět učinit platnou.

6.2 Zrušení

Každá poslední vůle je zrušitelná. Tato vlastnost je výrazem testamentární svobody zůstavitele. Právo vypracovat poslední vůli v sobě zahrnuje i právo ji zrušit. Vůle může být zrušena dobrovolně či nedobrovolně. Existují tři způsoby vědomého, dobrovolného zrušení. Jedná se o výslovné odvolání, implicitní odvolání a zrušení zničením dokumentu. Tyto tři způsoby vyžadují na straně zůstavitele stejnou duševní způsobilost, jako v případě vypracování poslední vůle a také prokazatelný záměr závěť zrušit. Keňské právo popisuje pouze jeden způsob nedobrovolného zrušení poslední vůle, a tím je odvolání prostřednictvím uzavření manželství, které je popsáno v kapitole 6.4. K tomuto dochází na základě zákona a tak není od zůstavitele vyžadována dostatečná duševní způsobilost či záměr poslední vůli zrušit. Ustanovení § 17 Law of Succession Act stanoví, že zůstavitel má právo kdykoliv zrušit svoji poslední vůli, pokud je v tomto čase oprávněný svobodně nakládat se svým majetkem.

I v České republice je zákonem umožněno zrušení platné závěti, a to sepsáním závěti nové, která je schopna vedle původní obstát, odvoláním nebo může zůstavitel závěť zrušit jejím zničením. Chce-li zůstavitel zrušit poslední vůli odvoláním, musí mít toto odvolání formu, jaká je třeba k závěti. Zničením testamentu se rozumí například jeho spálení, roztrhání, vymazání textu, přeškrtnání podpisu apod.⁸⁰

6.2.1 Výslovné odvolání

Ustanovení § 18 odst. 1 Law of Succession Act umožňuje odvolat poslední vůli či dodatek k ní sepsáním nové poslední vůle či nového dodatku, ve kterém by byla zaznamenána vůle zůstavitele předchozí závěť odvolat. Společně s § 17 téhož zákona tak tato podmínka umožňuje zůstaviteli odvolat jejich poslední vůli, pokud jsou k tomuto kroku dostatečně způsobilí.

---

⁸⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1460

Poslední vůle vypracované právníky vždy obsahují odvolací klauzuli, která zní následovně: „*Tímto odvolávám všechny předchozí poslední vůle a testamentární dokumenty vyhotovené mnou až doposud*“. Prohlášení „*Toto je má a mnou vyhotovená poslední vůle a testament*“ se nepovažuje za dostatečné, protože tato věta by nepředstavovala výslovné odvolání.

Odvolat lze celou poslední vůli, nebo její část nebo pouze text, který zůstavitel dodatečně připojil, a který je označován jako dodatek. Pro odvolání pouhých částí poslední vůle se obvykle používá dodatek. Jak již bylo řečeno dříve, výslovné odvolání vyžaduje od zůstavitele prokazatelný úmysl poslední vůli odvolat.

6.2.2 Implicitní (odvozené) odvolání

Formulace ustanovení § 18 odst. 2 Law of Succession Act je dost široká na to, aby v sobě zahrnovala i možnost implicitního odvolání. Poslední vůle nebo dodatek k ní může být odvolán sepsáním nové poslední vůle či dodatku, ovšem za předpokladu, že je tato nová závěť či dodatek k ní v rozporu se závětí původní. Rozhodnutí o tom, zda a do jaké míry nová poslední vůle či dodatek k ní ruší závěť nebo dodatek předchozí je otázkou její formulace. Pro rozhodnutí, zda jde o implicitní odvolání, jsou přípustné vnější důkazy.

6.2.3 Zrušení testamentu zničením

Ustanovení § 18 odst. 1 umožňuje zrušení poslední vůle jejím spálením, roztrháním či jinými prostředky použitými za účelem jejího zrušení, za jejichž použití dojde ke zničení tohoto dokumentu. Může jít o jednání zůstavitele nebo osoby třetí, která tak koná na základě zůstavitelových pokynů. Zrušení testamentu zničením v sobě zahrnuje dva význačné elementy: skutečný fyzický akt zničení poslední vůle a vnitřní úmysl poslední vůli takto zrušit. Oba z těchto elementů musí být přítomny a prokázány.

a. Vlastní akt zničení

Vlastní zničení dokumentu musí nastat fyzickým projevem, jako je spálení, roztrhání či jiným způsobem zničení. Pojem „jiný způsob zničení“ je vykládán podle pravidla *ejusdem generis*, které vyžaduje, aby se jednalo o způsoby stejného charakteru a se stejným výsledkem jako je spálení či roztrhání. V případě

Cheese v Lovejoy (1877) 2 P a D 251⁸¹, zůstavitel zrušil svoji poslední vůli tak, že přeškrtnal svůj podpis a všechny klauzule v ní obsažené a na závěr na zadní stranu této poslední vůle napsal „Všechno toto odvolávám“. Poté hodil poslední vůli na hromadu papíru na vyhození v koutě pokoje, kde ji potom našla uklízečka, uložila ji do zásuvky v kuchyni a zde vůle setrvala po dobu 8 let, do okamžiku zůstavitelovy smrti. Bylo rozhodnuto, že tento způsob zničení nespadal pod termín „jiné způsoby zničení“ obsažený v zákoně. Přestože zesnulý zamýšlel poslední vůli zrušit, nedošlo k jejímu zničení a tak byla závěť podána k soudnímu ověření.

O tom, zda zničení pouhé části poslední vůle povede k odvolání jen této části, nebo závěti jako celku záleží na tom, o kterou část poslední vůle se jedná. Jestliže se zničená část dotýká poslední vůle celé, poté bude vůle odvolána jako celek – například zničení té části poslední vůle, kde se nachází podpis zůstavitele. Jedná-li se o části a klauzule méně důležité, potom se odvolání bude týkat pouze těchto odstavců. V případě *Re Everest* (1975) Fam 44⁸², zůstavitel od poslední vůle odstříhl část, jež se zabývala rozdělením jeho zbylého majetku. Bylo rozhodnuto, že části odstřižené od poslední vůle byly odvolány, zbytek závěti ovšem zůstal platný. Je také důležité stanovit, jaký rozsah poškození poslední vůle již prokazuje úmysl jejího odvolání. Například pouhým odstřížením části závěti, kde se nachází podpis zůstavitele, by ke zrušení závěti stačilo. Naopak pokud by zůstavitel odstříhl jakoukoliv jinou část, šlo by o zrušení testamentu, ale pouze za předpokladu, že by tato část byla natolik nezbytná, že bez ní by závěť neměla smysl.

Aby se jednalo o tento způsob zrušení poslední vůle, muselo by být prokázáno, že závěť zničil sám zůstavitel.

Zajímavým případem byla kauza *Doe D Perkes v Perkes* (1820), 3 B a Ald 489⁸³, kde zůstavitel, rozčilený chováním jednoho ze jmenovaných dědiců, ve vzteku poslední vůli roztrhal na čtyři kusy. Později se ovšem uklidnil a tyto roztrhané kusy slepil zpátky dohromady. Vzhledem k tomu, že zůstavitel nedokončil destrukci poslední vůle tak, jak to původně zamýšlel, bylo rozhodnuto, že k samotnému zničení nikdy nedošlo.

---

⁸¹ Dostupné z: <http://www.studentlawnotes.com/succession-law> [cit. 5-3-2012]

⁸² Dostupné z: <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/revocation-alteration-and-revival-of.html> [cit. 5-3-2012]

⁸³ Dostupné z: <http://www.studentlawnotes.com/succession-law> [cit. 5-3-2012]

b. Ke zničení musí dojít konáním zůstavitele či osoby k tomuto pověřené, v zůstavitelově přítomnosti a na základě jeho pokynů

Samotný akt zničení dokumentu musí být proveden zůstavitelem samotným, nebo osobou k tomu pověřenou, za jeho přítomnosti a na základě jeho pokynů. V případě *Re Dadd's Goods* (1857) Dea a Sw 290⁸⁴, zůstavitelka na své smrtelné posteli vyjádřila přání zrušit jeden z dodatků k poslední vůli. Její sousem, společně s vykonavatelem poslední vůle ji tak opustili a šli do kuchyně, kde tento dodatek spálili. Vzhledem k tomu, že k samotnému zničení tohoto dodatku nedošlo v její přítomnosti, nebyl tento dodatek zničen.

Jestliže tedy ke zničení poslední vůle dojde konáním jiné osoby, musí tak být učiněno v přítomnosti zůstavitele a dle jeho pokynů. V případě *Gill v Gill* (1909) 157⁸⁵, zůstavitelova manželka roztrhala v náhlém záchvatu vzteku jeho poslední vůli, ovšem neboť k tomuto aktu zničení nedošlo na základě jeho pokynů, nejednalo se ani v tomto případě o platné zničení poslední vůle. Zničení poslední vůle prostřednictvím jiné osoby musí být vždy provedeno za přítomnosti zůstavitele. Jestliže se zůstavitelova poslední vůle nachází u jeho právního zástupce a zůstavitel mu dá pokyny pro její zničení, učiní-li tak právní zástupce v nepřítomnosti zůstavitele, nebude tento akt uznán jako skutečné a platné zničení.

Pokud by ovšem zůstavitelovy pokyny pro zničení jeho poslední vůle byly zapsány a v přítomnosti dvou svědků také zůstavitelem podepsány, poté by zničení mělo za následek zrušení závěti.

c. Animus revocandi⁸⁶

Ve vztahu k odvolání poslední vůle musí být zůstavitel stejně duševně způsobilý, jako kdyby ji vytvářel. V případě *Re Aynsley* [1973] 1 Ch 172⁸⁷, zůstavitelka, která byla v té době již velmi stará a zmatená, roztrhala svoji poslední vůli na čtyřicet kousků. Soudce poté strávil hodinu skládáním těchto kousků dohromady a bylo rozhodnuto, že zůstavitelka nebyla dostatečně mentálně způsobilá k odvolání poslední vůle. A tak byla závěť i nadále platná.

---

⁸⁴ URL: < <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/revocation-alteration-and-revival-of.html> > [cit. 5-3-2012]

⁸⁵ Dostupné z: <http://nli.northampton.ac.uk/mmb/lawacc/jrm/Suc-5-Revocation.htm> [cit. 5-3-2012]

⁸⁶ úmysl zrušit závěť

⁸⁷ URL: < <http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/revocation-alteration-and-revival-of.html> > [cit. 5-3-2012]

Zničení poslední vůle nesmí být náhodné. Kdyby byla poslední vůle například zničena při domácím požáru, nejednalo by se o zrušení testamentu zničením, neboť v tomto případě by zcela chyběla zůstavitelova vůle zrušit ji. Zničení poslední vůle by bylo neplatné také v případě, kdyby ji zůstavitel zničil v chybném přesvědčení o určité skutečnosti – například v mylné víře v neplatnost poslední vůle.

d. Důkazy o obsahu zničené poslední vůle

Pokud dojde ke zničení poslední vůle během zůstavitelova života a bez jeho nařízení, může být její obsah znovu zachycen na základě vnějších důkazů a okolností spojených s jejím zničením. To znamená, že podstata zničené poslední vůle by mohla být zjištěna a odvozena na základě například ústního svědectví.

6.2.4 Předpoklady týkající se odvolání testamentu zničením

Existují případy, kdy je po smrti zůstavitele nalezena roztrhaná či jinak poškozená poslední vůle. V takovýchto případech je všeobecně předpokládáno, že k tomuto poškození došlo rukou zůstavitele za účelem poslední vůli zrušit. Tento předpoklad ovšem platí pouze v případě, kdy je známo, že se poslední vůle naposledy nacházela právě v jeho držení. Existují-li důkazy o tom, že se poslední vůle nebyla v zůstavitelovo držení, je možné tento předpoklad vyvrátit.

V případě *Re Jones* [1976] 1 All ER 593⁸⁸, napadli oponenti poslední vůli, jež náležela jejich tetě. Ta jejím prostřednictvím odkázala svoji pozůstalost ve prospěch svých oblíbených neteří. V čase, kdy byla poslední vůle vyhotovena, byly žalované častými návštěvníky v zůstavitelčině domácnosti a velmi často jí pomáhaly. Jako gesto uznání a vděku jim zůstavitelka v poslední vůli zanechala její dům a pozemky. Jakmile se její neteře dozvěděly o obsahu poslední vůle, přestaly zůstavitelku navštěvovat a ani ji nijak dále nepodporovaly. Pravděpodobně v touze po odplatě se zůstavitelka rozhodla poslední vůli zrušit. O tomto záměru informovala svého právního zástupce a ještě druhou, nezávislou osobu, ovšem před tím, než mohla být její přání a instrukce k odvolání vykonány, zůstavitelka zemřela. Po její smrti byla v jejím domě nalezena kopie její poslední vůle, přičemž část obsahu, v němž odkazovala její dům a pozemky jejím neteřím, byl vážně poničen. Zůstavitelka také z testamentu odstrihla svůj podpis.

---

⁸⁸ Citováno z: MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.66 ISBN 99-667-1213-5.

Bylo soudně rozhodnuto, že jednání a činy zůstavitelky hovořily o velmi jasném a razantním úmyslu poslední vůli odvolat, a toto odvolání bylo v souladu se zákonem provedeno zničením. Výsledkem tohoto rozhodnutí bylo, že zemřela bez zanechání závěti.

6.3 Doktrína o podmíněném zrušení poslední vůle

Pokud se zůstavitel rozhodne poslední vůli zrušit, je důležité, aby zvážil, zda půjde o absolutní zrušení nebo pouze o podmíněčné. V případě zrušení poslední vůle zničením je toto rozhodnutí zahrnuto v aktu zničení samotném, ovšem u dalších typů odvolání je nutné toto rozhodnutí vyjádřit slovně. Tato doktrína je také známá jako „podmíněné relativní zrušení“. Jestliže je zůstavitelův záměr vůli zrušit pouze podmíněčný, nedojde k odvolání poslední vůle do té doby, dokud není tato podmínka splněna. Výsledně to znamená, že pokud zůstavitel poslední vůli odvolá se záměrem vytvořit novou a z nějakého důvodu k tomuto vytvoření nakonec nedojde, původní poslední vůle tak zůstane platnou. Tato doktrína se uplatňuje pouze v případě, kdy je soud přesvědčen o tom, že zůstavitel nemínil odvolat svoji poslední vůli zcela, ale pouze jako první krok k vytvoření poslední vůle nové. Jestliže je ovšem záměr zrušit poslední vůli jako takovou zcela, potom k tomuto zrušení dochází s okamžitou platností.

V kauze *Dixon v Treasury Solicitor* (1905) 42 (Odvolací soud)⁸⁹, zůstavitel dal svému právnímu zástupci instrukce pro vytvoření nové poslední vůle. Než k tomu ale došlo, zůstavitel odstříhl podpis od staré závěti, neboť se mylně domníval, že nová závěť nemůže být vytvořena, dokud ta stará není zrušena. Aktem odstřížení podpisu od jeho původní poslední vůle tak došlo k jejímu zrušení zničením. Zůstavitel ovšem zemřel před tím, než mohl novou poslední vůli podepsat. Soud rozhodl o tom, že jeho rozhodnutí zrušit starou poslední vůli bylo pouze podmíněné vytvořením poslední vůle nové. K soudnímu ověření tedy byla podána vůle původní.

6.4 Zrušení poslední vůle manželstvím

Obecně platí, že jakákoliv závěť či dodatky k ní vytvořené před uzavřením manželství jsou automaticky zrušeny v okamžiku uzavření manželského svazku. Ustanovení § 19 Law of Succession Act stanoví, že zůstavitelův vstup do manželství

---

⁸⁹ URL: <<http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/revocation-alteration-and-revival-of.html>> [cit. 10-3-2012]

automaticky zrušuje jakékoliv závěti vytvořené dříve, ovšem s jednou výjimkou – toto ustanovení se netýká posledních vůlí, které byly vytvořeny v očekávání nastávajícího manželství s určitou osobou.

Důvodem pro toto pravidlo je fakt, že uzavření manželství a narození dítěte představuje v zůstavitelově životě velkou změnu okolností a je jen spravedlivé, aby v případě úmrtí zůstavitele byla jeho pozůstalost rozdělena raději na základě pravidel dědění ze zákona, než na základě testamentu vyhotoveného před vstupem do manželství a narozením potomků⁹⁰.

6.5 Zrušení poslední vůle rozvodem

Keňské právo nezná zrušení poslední vůle rozvodem, neboť samotná definice „rodinný příslušník“ podle ustanovení § 29 Law of Succession Act zahrnuje i bývalou manželku/manželky zesnulého. V kauze *Re Bird Deceased* [1970] EA 289⁹¹, bylo stanoveno, že rozvod nepředstavuje zrušení poslední vůle. Soud tak rozhodl, že bývalá manželka rozvedeného zůstavitele byla skutečně osobou jmenovanou v poslední vůli jako osoba s nárokem na pozůstalost zesnulého.

6.6 Odvolání psané poslední vůle prostřednictvím vůle ústní

V souladu s ustanovením § 18 odst. 2 Law of Succession Act psaná poslední vůle nemůže být odvolána prostřednictvím vůle ústní.

6.7 Změny poslední vůle a dodatky k ní

V případech, kdy jsou některá slova v poslední vůli vymazána či nějakým způsobem pozměněna, nebo dojde k připsání vsuvek mezi řádky, závisí jejich účinek na tom, jestli k nim došlo před, nebo po vyhotovení poslední vůle.

Změny v poslední vůli učiněné ještě před jejím vyhotovením jsou považovány za platné, pokud se ovšem jedná o změny konečné a ne pouze zamýšlené. Jak bylo stanoveno v kauze *Re Bellamy's Goods* [1866] 14 WR 501⁹², pokud jsou tyto změny učiněny v poslední vůli pouze tužkou, jedná se o změny pouze zamýšlené a bez důkazů

---

⁹⁰ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.68 ISBN 99-667-1213-5.

⁹¹ URL: <<http://kenyalawresourcecenter.blogspot.com/2011/07/revocation-alteration-and-revival-of.html>> [cit. 10-3-2012]

⁹² Více viz URL: <<http://nli.northampton.ac.uk/mmb/lawacc/jrm/Suc-5-Revocation.htm>> [cit. 10-3-2012]

prokazujících opak by tyto změny nebyly platné. V případě *Cooper v Bockett* (1846) 4 Moo PCC 320⁹³, bylo rozhodnuto, že v případě jakýchkoliv změn učiněných před vyhotovením poslední vůle existuje domněnka, že byly ve skutečnosti vypracovány až po jejím vyhotovení, pokud se ovšem nejedná o doplnění prázdných míst v poslední vůli. K vyvrácení této domněnky jsou vyžadovány důkazy buď vnější, nebo vyplývající ze samotné poslední vůle. Ve světle tohoto předpokladu je tedy vhodné vypracovat změny v poslední vůli vždy v souladu s pravidly, a to i v případě, kdy se jedná o změny před jejím oficiálním výkonem.

Změny, které jsou učiněny po vyhotovení závěti, jsou neplatné, pokud nebyly oficiálně potvrzeny. Podle ustanovení § 20 odst. 1 Law of Succession Act, jakékoliv změny poslední vůle po jejím vyhotovení jsou prohlášeny za neplatné, pokud nebyly vyhotoveny za stejných podmínek, které jsou třeba k vyhotovení platné poslední vůle. Za splnění formálních požadavků se považuje to, když jsou na okraji vedle změněného textu umístěny podpisy zůstavitele a přítomných svědků anebo pokud jsou podpisy zůstavitele a svědků umístěny na konci memoranda přiloženého k poslední vůli, jež na tyto změny odkazuje.

Platnost neosvědčených změn v poslední vůli učiněných až po jejím vyhotovení bude záviset na tom, zda je původní text testamentu zřejmý nebo není. Původní text je uznán za čitelný a zřejmý v tom případě, kdy ho lze rozluštit specialistou za využití přirozených prostředků. To znamená, že původní slovní formulace musí být z dokumentu čitelná, aniž by došlo k fyzickému zásahu do poslední vůle. Jak bylo ustanoveno v kauze *Re Hamer's Estate* (1943) 113 LJP 31⁹⁴, kde došlo k nepotvrzené změně již vyhotovené poslední vůle s tím, že původní slova byla stále jasně čitelná, taková poslední vůle bude odevzdána k soudnímu ověření, přičemž se operuje s původním textem a nově vypracované změny jsou ignorovány. Kde dojde k vytvoření neověřených změn poslední vůle a původní text již není čitelný, taková poslední vůle je odevzdána k soudnímu ověření s tím, že se se změněnými částmi zachází jako s prázdnými místy.

---

⁹³ Citace z: MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.68 ISBN 99-667-1213-5.

⁹⁴ Citace z: MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.69 ISBN 99-667-1213-5.

6.8 Obnovení poslední vůle

Podle ustanovení § 21 Law of Succession Act má zůstavitel právo obnovit poslední vůli či dodatek v ní, který předtím odvolal, ovšem pouze za předpokladu, že k tomuto odvolání nedošlo zničením poslední vůle. Obnovení většinou představuje znovu-vyhotovení poslední vůle se všemi náležitými formalitami či opětovné vypracování dodatku se všemi formálními náležitostmi. V obou případech musí být přítomen jasný úmysl odvolaný dokument obnovit. Tento záměr může být objasněn na základě okolností případu, jakými je například zůstavitelovo ústní potvrzení této skutečnosti, nebo jeho vyžádání si poslední vůle z místa, kde byla uložena po celý předchozí čas. Dodatky se používají k obnovení pouze určitých částí odvolané poslední vůle, zatímco vůle odvolaná celá může být jako celá obnovena pouze jejím opětovným vyhotovením. Smyslem obnovení poslední vůle či dodatku je učinit tento dokument opět aktivním a to od data jeho obnovení. Vzhledem k tomu, že takový dokument nabývá účinnosti datem obnovení, odkazy na osoby v něm obsažené jsou odkazy na osoby z doby jeho obnovení.

7. Výklad poslední vůle

7.1 Úvod

V některých případech je u soudu nezbytné nejenom určit, zda je dokument označený jako poslední vůle skutečně platnou poslední vůlí, ale také rozhodnout o významu slov použité zůstavitelem v poslední vůli. V první řadě musí být nepochybné, že se skutečně jedná o testamentární dokument. Úlohou soudu je tedy v případě sporných klauzulí závěti vyložit význam použitých slov a vět a dle důkladného uvážení rozhodnout o úmyslech zůstavitele.

Problémy v souvislosti s významem poslední vůle vznikají na základě jejího neodborného vypracování. Hlavním cílem při výkladu poslední vůle je tedy zjistit a objasnit zůstavitelovy úmysly tak, jak je v ní vyjádřil.

V případě, kdy poslední vůle operuje se slovy a frázemi, kde je možný dvojitý význam a v rámci poslední vůle není objasněno, o který z možných dvou významů se jedná, soudu se nabízí dvě možnosti řešení. Buď dojde k tomu, že je závěť na základě nejasnosti neplatná, nebo musí soud rozhodnout o tom, který z možných významů zamýšlel zůstavitel v dokumentu použít. Druhá z těchto možností je známá také pod označením „benevolentní přístup“ soudu k výkladu.⁹⁵ Právě tento přístup dal vznik tzv. pravidlům pro výklad poslední vůle.

Podle § 22 Law of Succession Act jsou poslední vůle vykládány v souladu s pravidly popsány v první doložce k tomuto zákonu. Ta v sobě obsahuje 78 pravidel pro výklad poslední vůle, přičemž tato pravidla jsou založena na základních, všeobecných principech využívaných při výkladu a objasnění významu posledních vůlí.

7.2 Soud zajišťuje pouze výklad posledních vůlí, nijak je nepředělává

Povinností soudu je pouze interpretovat slova použitá zůstavitelem v poslední vůli, bez ohledu na to, zda výsledek takového výkladu může být, dle zůstavitelova záměru, nespravedlivý. Dokonce i v případě, kdy zůstavitel v poslední vůli nezaopatří jeho zákonné dědice, nepřísluší soudu tuto situaci žádným způsobem napravit. Úkolem soudu je pouze vyložit poslední vůli tak, jak byla vypracována a vynést rozsudek o tom,

---

⁹⁵ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.81 ISBN 99-667-1213-5.

že rodinní příslušníci nebyli do závěti nijak zahrnuti⁹⁶. Následně pak mohou rodinní příslušníci v souladu s § 26 Law of Succession Act zaregistrovat u soudu žádost, aby byli soudem zaopatřeni rozumnou částkou z dědictví. Tudiž úkolem soudu není vypracovat ve jménu zůstavitele novou vůli, ale pouze vyložit jeho vůli původní.

Je ovšem důležité poznamenat, že automatická aplikace tohoto pravidla může v některých případech vést k velmi absurdním a na první pohled velmi nespravedlivým výsledkům. V kauze *Scale v Rawlings* [1892] AC 342⁹⁷ zůstavitel zemřel a ve své poslední vůli zanechal tři z jeho domů osobě A, jeho neteři, a stanovil, že pokud by A zemřela bez zanechání potomků, tyto domy by potom měly připadnout jeho synovcům. A nakonec zemřela a zanechala po sobě přeživší potomky. Jménem potomků A byla potom vznesena námitka, že protože zůstavitel toto přání nevyjádřil dostatečně jasně a výslovně, v případě, kdy by po sobě A zanechala potomky, tito potomci si měli domy ponechat. Zajímavým výsledkem tohoto případu bylo, že jak Odvolací soud, tak Sněmovna Lordů se shodli na tom, že zůstavitel poskytl A pouze doživotní právo na tyto domy a jejím dětem neodkázal nic. Tím pádem když A zemřela a zanechala po sobě potomky, domy jí odkázané automaticky přešly na zůstavitelovy zbylé dědice, tzn. na jeho synovce. Oba soudy tak rozhodly o tom, že kdyby zůstavitel zamýšlel pro děti A mít nějaký podíl na jeho dědictví, výslovně by tento záměr vyjádřil.

I přes jasnou křivdu, která může někdy důslednou mechanickou aplikací tohoto pravidla vzniknout, důvodem pro jeho použití je ochrana před nechtěnou změnou přání zůstavitele. Tím by došlo ke zmaření zůstavitelových úmyslů vyjádřených v poslední vůli. Toto pravidlo také slouží jako určitá výstraha proti ledabylému a nedbalému vyhotovení poslední vůle, kdy je třeba varovat proti bezmyšlenkovitému užívání slovních formulací a spojení, která by mohla mít dvojí význam. Vždy je třeba dávat si pozor na to, zda užitá slovní formulace vyjadřuje skutečné zůstavitelovy záměry a úmysly.

---

⁹⁶ MWANGI NG'ANG'A, Francis Stanley. *The modern law of succession in Kenya: the inheritance law*. Kenya: New Orleans Publishers Kenya, 2005, s. 18

⁹⁷ Citace z: MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.69 ISBN 99-667-1213-5.

7.3 Slova poslední vůle jsou vykládána podle jejich přirozeného významu

7.3.1 Zlaté pravidlo⁹⁸

První pravidlo pro výklad posledních vůlí bylo nazváno pravidlem zlatým⁹⁹. Zde bylo stanoveno, že pokud zůstavitel vyhotovil poslední vůli v její formální podobě, se všemi náležitostmi, předpokládá se, že tak nečinil nadarmo a nebylo jeho úmyslem zemřít bez zanechání závěti. Obecně je dáována přednost testamentární poslušnosti před intestátní, proto by měla být závěť vykládána tak, aby bylo možno podle ní dědictví rozdělit.

7.3.2 Základní význam

Slovům v poslední vůli má být přiřazován jejich základní význam, bez ohledu na to, že tak může být výklad poslední vůle nesrozumitelný anebo může dojít k absurdnímu či nerozumnému výsledku. Při výkladu poslední vůle by měl být vždy využit „přirozený a obvyklý význam užitých slov“.¹⁰⁰

7.3.3 Odchýlení od obecného principu

Pokud nastane situace, kdy je při čtení poslední vůle a zkoumání zvyků zůstavitele a okolností, za kterých byla poslední vůle vyhotovena, evidentní, že zůstavitel v poslední vůli užil slov či slovního spojení určitým, pro něj typickým a osobním, soud může poté tuto frázi vyložit právě s přihlédnutím k jejímu významu pro zůstavitele. V tomto případě ale musí takové slovo či slovní spojení skutečně mít potenciál pro dvojí význam a musí být prokazatelné na základě důkazů, že tato formulace skutečně měla pro zůstavitele charakteristický a zvláštní význam.¹⁰¹ Existují dva způsoby, jak se může soudní výklad odchýlit od obecného principu: prostřednictvím využití tzv. „slovníkového principu“ a prostřednictvím využití druhého významu slova v případě, kdy jeho obyčejný význam nedává žádný smysl.

---

⁹⁸ Více viz:

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/3748597?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21100685183871>
[cit. 25-3-2012]

⁹⁹ Zlaté pravidlo s velkým Z je biblický termín, zásada chování mezi lidmi – “Co nechceš, aby bylo činěno tobě, nečiň ostatním.”.

¹⁰⁰ The Republic of Kenya. The Law of Succession Act. In: *CHAPTER 160*. National Council for, 2009. First Schedule, no. 9

¹⁰¹ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.83 ISBN 99-667-1213-5.

a. Slovníkový princip

Slovníkový princip se uplatňuje v situacích, kdy zůstavitel v poslední vůli vytvoří jeho vlastní slovník použitých výrazů a označení a zároveň zde vysvětlí, jakým způsobem je používá a co znamenají. Tento princip potom platí právě v tom případě, kdy je součástí poslední vůle klauzule obsahující popis toho, jak jsou jednotlivá slova v poslední vůli použita¹⁰².

b. Princip uplatnění okolností, za nichž byla poslední vůle vypracována

Tam, kde normální význam slov a slovních spojení nedává smysl, je možné pro jeho objasnění využít význam podružný. Soud může vyložit určitý výraz podle jeho druhotného významu za situace, kdy okolnosti naznačují, že danému výrazu zůstavitel přisoudil zvláštní význam.¹⁰³ Příklad takového principu je situace, kdy by odkázal zůstavitel veškerý svůj majetek „mé manželce EAS“. Žena, která byla v poslední vůli označená jako jeho manželka, by byla přesvědčená o tom, že jí skutečně je, a byla za ni i všeobecně považována. Zůstavitel se ovšem tím, že ji pojal za svou manželku, dopustil bigamie, neboť již předtím jednu choť měl. Na základě důkazů by tak soud označil tuto ženu jako zůstavitelovu „domnělou“ manželku na rozdíl od jeho „právoplatné“ manželky, neboť důkazy by ukázaly, že zůstavitel použil označení „manželka“ právě v tomto smyslu.

c. Slova s více než jedním významem

V situacích, kdy má použité slovo více než jeden význam, nemůže být uplatněno pravidlo o vykládání slov podle jejich přirozeného významu. V tomto případě pak soud použije takový slovní význam, který v dané situaci vyhodnotí za nejvíce pravděpodobný, což zanechává soudu poměrně velkou svobodu ve výběru.

d. Speciální a odborná slova

V případě, kdy jsou v poslední vůli uvedena speciální slova či odborné výrazy, předpokládá se, že budou vykládány v souladu s jejich přirozeným významem, pokud

---

¹⁰² MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.83 ISBN 99-667-1213-5.

¹⁰³ The Republic of Kenya. The Law of Succession Act. In: *CHAPTER 160*. National Council for, 2009. First Schedule, no. 13

kontext poslední vůle nenaznačuje něco jiného.¹⁰⁴ Ovšem i odborné výrazy mohou být vykládány podle jejich druhotného významu, pokud existují důkazy o tom, že je tak zůstavitel zamýšlel použít. V případě z roku 1933¹⁰⁵ zůstavitelka použila ve své poslední vůli výraz „mým právoplatným dědicům“, místo udání R J Smithe a jeho potomstva. Když poté zemřela, syn R J Smithe byl jejím dědicem na základě zvykového práva, ovšem kdyby R J Smith a jeho potomstvo nikdy neexistovalo, poté by jejím právoplatným dědicem byl její synovec. Bylo rozhodnuto, že zůstavitelka nemohla mít „právoplatného dědice“ s tím, že by jiného „právoplatného dědice“ na základě tohoto pojmu vyloučila, takže byla závěť prohlášena za neplatnou.

7.4 Poslední vůle musí být vykládána jako celek

Význam klauzulí obsažených v poslední vůli musí být odvozen z vůle jako jednoho celku.¹⁰⁶ Vzhledem k tomu, že prvořadým účelem výkladu poslední vůle je zajistit, aby byla následována zůstavitelova přání a záměry tak, jak je v poslední vůli vyjádřil, musí být tyto záměry odvozovány na základě celého dokumentu a ne z jeho samostatných, izolovaných částí. Jednotlivé odkazy a rozdělení majetku v poslední vůli musí být vykládány ve vztahu k sobě navzájem. Tato skutečnosti je předmětem pravidla o celistvosti.

Pokud se ovšem dvě klauzule poslední vůle vylučují, nebo spolu nesouhlasí, a to v takové míře, kdy by nemohly současně existovat vedle sebe, jako platná se bere ta, která je v poslední vůli uvedena jako poslední. Důvodem pro toto pravidlo je představa, že klauzule, která je vypracovaná ve vůli jako poslední, je také posledním vyjádřením zůstavitelových záměrů. Toto pravidlo bylo popsáno jako „pravidlo zoufalství“. Precedenční právo ukazuje, že soudy se ve svých rozhodnutích snaží pokud možno toto pravidlo nikdy nevyužívat.

---

¹⁰⁴ URL:

<[http://www.kenyalaw.org/Downloads/Acts/Law%20of%20Succession%20Act%20\(Cap.%20160\).pdf](http://www.kenyalaw.org/Downloads/Acts/Law%20of%20Succession%20Act%20(Cap.%20160).pdf)>
[cit. 25-3-2012]

¹⁰⁵ Viz případ *In Re Smith, Bull v Smith* [1933] Ch 847

¹⁰⁶ The Republic of Kenya. The Law of Succession Act. In: *CHAPTER 160*. National Council for, 2009. First Schedule.

7.5 Poslední vůle musí mluvit sama za sebe

Výklad poslední vůle je především o zjišťování a objasnění zůstavitelových záměrů tak, jak je vyjádřil v poslední vůli. Je všeobecným pravidlem, že soud musí vždy objasnit zůstavitelovy záměry pouze na základě slov a slovních spojení použitých ve vůli samotné.

Výklad poslední vůle není o tom, co zůstavitel zamýšlel udělat ve chvíli, kdy vůli vypracoval. Ve chvíli, kdy se v textu poslední vůle vyskytují nejasnosti či dvouznačnosti, není povoleno soudu dodat žádné vnější důkazy o tom, jaké mohly být zůstavitelovy úmysly při jejím vyhotovení. Tak například v případě, kdy v poslední vůli není dostatečně jasně popsán a specifikován majetek, kterého se týká, nebo nejsou dostatečně jasně identifikováni dědici, odkaz bude absolutně neplatný pro nejasnost.

Existují okolnosti, za kterých je přípustné vzít při vykládání poslední vůle v potaz vnější důkazy o zůstavitelových úmyslech. Za tyto okolnosti se považují takové, kdy je možná aplikace tzv. „armchair“ pravidla¹⁰⁷. K tomuto dochází v případech, kdy jsou slova použitá v poslední vůli dvojnásobná, vyskytuje se v nich skrytá dvojnásobnost, anebo když poslední vůle obsahuje nesmyslná ustanovení.

Mimo odvozování zůstavitelových testamentárních úmyslů ze závěti tak, jak jsou v ní vyjádřeny, musí soud také rozhodnout o tom, zda mohou být požadavky v poslední vůli splněny v souladu se zákonem.

a. „Armchair“ pravidlo

Během výkladu poslední vůle je soudu umožněno představit si, za jaké situace a okolností vypracoval zůstavitel poslední vůli, aby tak bylo možné lépe porozumět vůli jako takové.

Cílem této praktiky je, aby si sám soud mohl lépe představit a uvědomit fakta, s jakými zůstavitel zacházel v době vypracování jeho poslední vůle. „Armchair“ pravidlo se nejběžněji využívá pro lepší identifikaci pozůstalosti či nepřesně specifikovaného dědice ze závěti. Soudy toto pravidlo používají tak, že poslední vůli vyloží bez ohledu na okolnosti působící na zůstavitele a poté právě na tyto okolnosti

---

¹⁰⁷ pravidlo, které stanoví, že pokud soudce vykládá jinak nejasný právní dokument, může za účelem jeho objasnění vzít v potaz okolnosti, za kterých byl tento dokument vypracován. V českém jazyce pro toto pravidlo ekvivalent nemáme.

aplikují výsledek takto vyložené poslední vůle.¹⁰⁸ Tím dochází k potvrzení toho, že je poslední vůle skutečně vykládána v souladu s okolnostmi, které zůstavitele v době jejího vyhotovení ovlivňovaly.

Toto pravidlo tak může být využito pouze k potvrzení výsledku výkladu poslední vůle anebo pro objasnění nejasných termínů. Nemůže být použito k pozměnění významu nejasných či dvojznačných slov, pokud se taková slova v poslední vůli nacházejí. „Armchair“ pravidlo se tak nejběžněji využívá pro objasnění nejasných termínů a podmínek, obsažených v poslední vůli.

b. Dvojznačná slova

Pokud jsou slova použitá v poslední vůli dvojznačná, pro jejich objasnění mohou být soudu předloženy přímé či nepřímé důkazy. Slova použitá v závěti se označují jako „dvojznačná“ tehdy, kdy mají jeden či více běžných významů, nebo v případě, kdy použitá slova mohou být aplikována na dvě či více osob nebo položek majetku zesnulého.

c. Skrytá dvojznačnost

O skrytou dvojznačnosti jde v případě, kdy sice slova použitá v poslední vůli dvojznačná nejsou, ale stanou se jimi v důsledku okolností, například za situace, kdy zůstavitel odkáže majetek svému „synovci Onyangovi“ a poté se ukáže, že má více synovců tohoto jména.¹⁰⁹ V tomto případě by se tak jednalo o větší počet dědiců. Jiným příkladem by mohla být závěť, v níž zanechá zůstavitel svůj „Volkswagen beetle pro moji dceru“, ale vlastní více než jeden Volkswagen beetle. V tomto případě se jedná o větší počet odkazů. Tento typ dvojznačnosti se také označuje jako nejasnost. K nejasnosti dochází nejen v tom případě, kdy daný popis sedí přesně na dvě různé osoby či položky majetku, ale také v případě, kdy tento popis není přesný ve všech důležitých aspektech. Pokud nemůže být nejasnost objasněna na základě vnějších důkazů, takovýto dar ze závěti bude pro nejasnost neplatný.

---

¹⁰⁸ Dostupné z:

<http://www.duhaime.org/LegalDictionary/Category/TrustsWillsEstatesProbateLawDictionary.aspx> [cit. 23-3-2012]

¹⁰⁹ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.87 ISBN 99-667-1213-5.

d. Nesmyslná ustanovení

Jde o takové ustanovení, kdy soud nemůže bez použití vnějších důkazů přiřadit použitým slovům a slovním spojením žádný význam. Ustanovení v poslední vůli či způsob rozdělení majetku všeobecně nemohou být označovány za nesmyslné pouze proto, že se navenek jeví jako bezúčelné. Tudiž i kdyby zůstavitel ve své poslední vůli ustanovil „svému synovi neodkazuji nic“, tato klauzule by nespádala mezi nesmyslné a nebylo by přípustné soudu předkládat žádné vnější důkazy o tom, že tím zůstavitel zamýšlel cokoli jiného. Předložení vnějších důkazů čistě na základě domněnky o tom, že poslední vůle nedává smysl, tedy není přijatelné. Stejně tak nejsou tyto důkazy přijatelné ani v případě, kdy mají v poslední vůli vyplnit prázdná místa, např. stojí-li v textu „svému synovi Kamau odkazuji...“. Důvodem pro tato pravidla je předpoklad, že vnější důkazy mají sloužit pouze jako pomůcka při interpretaci poslední vůle a v případě prázdných míst v poslední vůli by se pravděpodobně již nejednalo o jejich pouhou interpretaci. Interpretace a výklad poslední vůle by měly být aplikovány na frázi či slovní spojení jako celek.

Jedinou výjimkou z tohoto pravidla je situace, kdy se vnější důkazy vztahují k objasnění okolností, za nichž byla poslední vůle vypracována, aby tak tyto důkazy pomohly soudu objasnit význam a záměry, které se zůstavitel pokoušel svými slovy vyjádřit. Tak je například přípustné předložit soudu důkazy o stavu zůstavitelova majetku v době, kdy byla jeho poslední vůle vyhotovena, aby tak bylo možné lépe určit majetek, který je předmětem této poslední vůle. Jestliže zůstavitel odkazuje na dům s určitým číslem popisným v Bahati Estate a existují jasné důkazy o tom, že jediný dům jež zůstavitel v Nairobi vlastnil byl dům s č.p. 071 v Bahati Estate, poté jsou důkazy na podporu této skutečnosti přijatelné¹¹⁰.

7.6 Určení dědiců

Všeobecným pravidlem je, že pokud zůstavitel v závěti užije odkaz na osobu, je za ní považována osoba žijící v době, kdy vyhotovil tuto poslední vůli, pokud není v poslední vůli stanoveno něco jiného. Dar, který by zůstavitel určil pro svého „shamba chlapci“¹¹¹, by se týkal „shamba chlapce“, který pro zůstavitele pracoval v době sepsání závěti. Dalším příkladem je poslední vůle, ve které by byl majetek odkázán

---

¹¹⁰ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s. 88 ISBN 99-667-1213-5.

¹¹¹ Shamba chlapec – jedná se o svahilský výraz pro zahradníka nebo pomocníka kolem domu a na poli.

„nejmladšímu potomkovi mé neteře Kanini“, přičemž v době vyhotovení poslední vůle by nejmladším potomkem Kanini byla Wayua, která by ovšem zemřela ještě dříve než zůstavitel. Díky všeobecnému pravidlu, že odkazy na osoby v poslední vůli jsou vykládány jako odkazy na osoby žijící v době jejího vyhotovení, by došlo k tomu, že by tento dar propadl, i kdyby Kanini měla v době úmrtí zůstavitele naživu potomky jiné.

Je ovšem možné vyjádřit výslovné přání proti tomuto pravidlu, a tak by bylo možné vykládat odkazy na osoby v poslední vůli i na ty z doby zůstavitelova úmrtí. V takovém případě od sebe musí být odlišeny dvě různé situace – první, kdy se osoba popsaná v poslední vůli neshoduje s žádnými osobami z doby jejího vyhotovení a druhá, kdy osoba uvedená v poslední vůli splňuje popis z doby jejího vyhotovení, ovšem v okamžiku zůstavitelova úmrtí se na ni tento popis již nehodí.

Během výkladu poslední vůle se také objevuje řada problémů, pokud je odkázaný majetek darován osobám, které jsou popsány pouze příbuzenským vztahem. K tomuto dochází zejména v případě, kdy je majetek odkázán dětem či vzdálenějšímu příbuzenstvu. V souvislosti s dary, které jsou odkázány osobám v příbuzenském vztahu, se většinou soud řídí pravidlem, že jediné osoby, které mají nárok takto zdědit majetek, jsou pokrevní příbuzní, a ne příbuzní na základě spřízněnosti či manželství. Tudíž dar odkázaný „všem mým neteřím“ nebude zahrnovat žádné osoby ženského pohlaví narozené bratrovi či sestře zůstavitelovy manželky.

Problémy často nastávají také v souvislosti s použitím označení „děti“ či „potomstvo“. Pod pojmem „děti“ se v poslední vůli rozumí pouze potomci přímí. Tento předpoklad může být vyvrácen prostřednictvím důkazů o tom, že zůstavitel zamýšlel do poslední vůle zahrnout i svá vnoučata a širší potomstvo. Pojem „potomstvo“ technicky zahrnuje děti, vnoučata a další, vzdálenější potomstvo, ovšem v některých případech došlo k tomu, že soud tento termín vyložil pouze jako termín odkazující na děti zůstavitele.

7.7 Pravidla pro uzavření dědické skupiny

Skupinový dar je rozdělen mezi osoby, jež splňují určitou podmínku pro zařazení a kde podíl, který každý z dědiců dostane, je odvislý od počtu osob v této skupině.

Kdyby nebylo pravidel pro uzavření dědické skupiny, mohly by skupinové dary značně zkomplikovat rozdělení majetku pro správce dědictví, neboť by jim bránily v co

nejrychlejším předání majetku vybrané skupině podle poslední vůle. Důvod pro vytvoření pravidla pro uzavření dědické skupiny je podobný důvodu, jež stojí za principem perpetuity. V mnohých případech je ovšem namítáno, že tato pravidla často jdou proti úmyslům zůstavitele, neboť v důsledku jejich aplikace dochází k vyčlenění dědiců, které ovšem zůstavitel zamýšlel také obdarovat.

Pravidla pro uzavření dědické skupiny se týkají pouze skupinových darů odkázaných prostřednictvím poslední vůle a stanoví, že k uzavření dědické skupiny dochází toho dne, kdy se první člen této skupiny stane oprávněným k převzetí dědictví. Přesné podrobnosti toho, jak tato pravidla fungují, záleží na povaze daru.¹¹²

Existují čtyři hlavní typy skupinových darů.

a. Bezprostřední skupinový dar

Tento dar má většinou formu jako je „pro děti Akinyi“. Jestliže má Akinyi potomka, který je naživu v okamžiku zůstavitelovy smrti, dochází k uzavření dědické skupiny a tato tak zahrnuje všechny děti Akinyi, které byly naživu k tomuto datu.

b. Odložený skupinový dar

Takovýto dar by mohl znít následovně: „pro Kwamboku do konce jejího života, se zbývajícím majetkem určeným pro děti Nyankenyanyany“. Jestliže Nyankenyanya nemá v době úmrtí zůstavitele žádné potomky, tato skupina zůstává otevřená do chvíle, než Nyankenyanya zemře a potom budou do této skupiny spadat všechny děti narozené Nyankenyanyance. Jestliže ovšem Nyankenyanya má děti před tím, než Kwamboka zemře, potom se skupina uzavírá v okamžiku smrti Kwamboky a budou do ní spadat všechny děti Nyankenyanyany narozené do tohoto data. K uzavření této skupiny ovšem také automaticky dojde v případě, pokud Kwamboka zemře ještě před zůstavitelem. Jestliže v okamžiku úmrtí zůstavitele či Kwamboky nemá Nyankenyanya žádné potomky, tato skupina tak zůstává otevřená do chvíle, než Nyankenyanya zemře.¹¹³

---

¹¹² Více viz <http://www.scribd.com/doc/53565596/29/Assignment-31-Class-Gifts-Class-closing> [cit. 21-3-2012]

¹¹³ MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, s.91 ISBN 99-667-1213-5.

c. Podmíněný skupinový dar

Podmíněný skupinový dar může vypadat například takto „všem dětem Kimathi, které dosáhnou věku 21 let“. Jestliže má Kimathi potomka, který dosáhne 21 let ještě před zůstavitelovou smrtí, ve chvíli jeho úmrtí se tato skupina uzavírá a bude obsahovat všechny děti Kimathi narozené k tomuto datu, které budou postupně dosahovat 21 let. Pokud Kimathi ovšem nemá žádné dítě, které by dosáhlo 21 let před zůstavitelovou smrtí, poté dojde k uzavření dědické skupiny ve chvíli, kdy první z jejích dětí dosáhne 21 let a tato skupina pak bude obsahovat všechny děti narozené k tomuto datu.

d. Podmíněný a odložený skupinový dar

Takovýto dar by mohl mít například tuto podobu „Muluse do konce jejího života, se zbývajícím majetkem pro děti Luvagy, které dosáhnou 21 let“. Jestliže má Luvaga potomka, který by dosáhl 21 let ještě před Mulusinou smrtí anebo před smrtí zůstavitele, dojde tak k uzavření skupiny k tomuto datu. Tato skupina bude potom zahrnovat všechny děti narozené k tomu datu, kdy první z nich dosáhlo 21 let, přičemž tyto děti se budou postupně stávat dědici opět po dosažení 21 let věku. Jestliže žádné z dětí Luvagy nedosáhne 21 let před tím, než dojde k úmrtí Mulusy či zůstavitele, potom tato skupina zůstává otevřená až do doby, než první z dětí dosáhne věku 21 let a bude zahrnovat všechny děti, které jsou narozené k tomuto datu a které poté dosáhnou věku 21 let.

8. Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zasvětit čtenáře do problematiky dědického práva v Keni, resp. do keňské úpravy dědění ze závěti, a umožnit jim srovnání úpravy testamentární posloupnosti v Keni a v České republice. Toho jsem se snažila dosáhnout stručnými poznámkami u některých kapitol o české právní úpravě, abych tak vyzdvihla hlavní rozdíly mezi oběma systémy práva, nebo naopak poukázala na úpravu podobnou. Shrnu-li své porovnávání těchto dvou zemí v oblasti testamentární posloupnosti, musím říci, že se česká úprava v mnoha bodech významně liší od keňské, nejvíce však v institutech, které tuzemské právo vůbec nezná, jako je „zrušení poslední vůle manželstvím“ nebo v institutech, které v současné době nemáme, ale od 1. ledna 2014, tedy od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., mít budeme. Příkladem je privilegovaná závěť nebo podmínky v závěti.

V prvních kapitolách, při výkladu historického vývoje dědického práva v Keni, jsem se zmínila o tom, že kodifikace Law of Succession Act v roce 1981 proběhla hlavně z důvodu přijetí jednotné právní úpravy dědického práva. To se však nezdařilo a výsledkem je, že Law of Succession je sice zákon s obecnou působností, ale vedle něj stojí ještě právo islámské a zvykové právo, které byly z Law of Succession Act vyňaty. V porovnání s tuzemskou právní úpravou tedy v Keni neexistuje jednotný zákon upravující dědické právo, který by se vztahoval na veškeré obyvatelstvo země.

Ráda bych se závěrem ještě zmínila o dostupnosti literatury, resp. zdrojů informací o keňském právu obecně. Při volbě tohoto tématu jsem měla obavy, abych měla dostatek informací, ze kterých bych mohla čerpat. Shromáždění zdrojů zpočátku nebylo lehké, ale postupem času jsem narazila na mnoho zajímavých internetových stránek, jako například <http://www.kenyalaw.org/klr/index.php>, kde najdete volný přístup k veškerým keňským zákonům, judikatuře a jiným užitečným odkazům při práci s právním tématem týkajícím se Keni. Existuje mnoho veřejně přístupných článků, příspěvků a prací studentů keňského práva. V počátcích své práce jsem se pokusila kontaktovat keňskou právní fakultu s prosbou o studijní materiály, avšak neúspěšně. Také jsem se pokoušela najít literaturu týkající se dědického práva v Keni v knihovně Ministerstva zahraničních věcí České republiky, což bylo opět neúspěšné. I přes to věřím, že se mi podařilo shromáždit dostatek informací ke zpracování mé diplomové práce na téma „Právní úprava dědění ze závěti v Keni“.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

1. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 301 s. ISBN 978-807-3802-929.
2. CHROMÁ, Marta. *Anglicko-český právní slovník: English-Czech law dictionary*. 2., upr. vyd. Praha: Leda, 1995, 341 s. ISBN 80-859-2725-X.
3. MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 432 s. Praktik. ISBN 978-808-7212-790.
4. MUSYOKA, William. *Law of succession*. Nairobi: LawAfrica, c2006, 306 s. ISBN 99-667-1213-5.
5. MWANGI NG'ANG'A, Francis Stanley. *The modern law of succession in Kenya: the inheritance law*. Kenya: New Orleans Publishers Kenya, 2005, 156 s.
6. RADVANOVÁ, Senta a Ladislav MUZIKÁŘ. *Občanské právo hmotné*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Editor Marta Knappová, Jiří Švestka, Jan Dvořák. Praha: ASPI, 2007, 343 s. Praktik. ISBN 978-807-3572-303.
7. *Succession*. First edition. London: Cavendish Publishing Limited, 2000. s. 145.
8. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 114 s.

Judikatura:

1. *Banks v Good fellow* (1870) LR 5 QB 549
2. *Bessan Kaur v Rattan Singh* [1952] 25 KLR 24
3. *Broughton v Knight* (1873) 3 P a D 64
4. *Brown v Skirrow* (1902) P 3
5. *Cain v Moon* [1896] 2 QB 283
6. *Cooper v Bockett* (1846) 4 Moo PCC 320
7. *Dixon v Treasury Solicitor* (1905) 42
8. *Doe D Perkes v Perkes* (1820), 3 B a Ald 489
9. *Elizabeth Kamene Ndolo v George Matala Ndolo* (1995) LLR 390 (CAK) (Gicheru, Omolo a Tunoi JJA)
10. *Gill v Gill* (1909) 157
11. *Hall v Hall*(1869) LR 1 P a D 481
12. *Harwood v Baker* (1840) 3 Moo PC 282
13. *Cheese v Lovejoy* (1877) 2 P a D 251
14. *In the Estate of Bean* (1944) P 83

15. *In the Matter of Estate of James Ngengi Muigai*, Nejvyšší soud v Nairobi, jednání ve věci dědictví č. 523 z r. 1996 (Koome J)
16. *In The Matter of the Estate of James Ngengi Muigai*, Nejvyšší soud v Nairobi, jednání ve věci dědictví č. 523 z r. 1996 (Koome J)
17. *In Wood v Smith* [1991] 3 WLR 514
18. *Lindsay v Lindsay* [1872] 27 LT 322
19. *Mwathi v Mwathi and another* [1995-1998] 1 EA 229 (Gicheru, Kwach a Shah JJA)
20. *Pauline Ndete Kinyota Maingi v Rael Kinyota Maingi*, Odvolací soud v Nairobi, občanské odvolání č. 66 z r. 1984 (Nyarangi, Platt a Kwach JJA)
21. *Re Aynsley* [1973] 1 Ch 172
22. *Re Beaumont* [1902] 1 Ch 889-892
23. *Re Bellamy's Goods* [1866] 14 WR 501
24. *Re Bird Deceased* [1970] EA 289
25. *Re Cook's Estate* [1960] 1 All ER 639
26. *Re Dadd's Goods* (1857) Dea a Sw 290
27. *Re Everest* (1975) Fam 44
28. *Re Hamer's Estate* (1943) 113 LJP 31
29. *Re Jones* [1976] 1 All ER 593
30. *Re Mann's Goods* (1942) 146
31. *Re Morris* (1970) 2 WLR 805
32. *Re Rufus Ngethe Munyua (Deceased) Public Trustee v Wambui* [1977] KLR 137 (Harris J)
33. *Scale v Rawlings* [1892] AC 342
34. *Wambui and another v Gikonyo and others*[1988] KLR 445 (Gachuhi, Apaloo JJA a Masime Ag JA)
35. *Wilkes v Allington*[1931] 2 Ch 104

Právní předpisy:

1. African Wills Act z roku 1961
2. Armed Forces Act. In: *CHAPTER 199* of the Laws of Kenya
3. East African Marriage Ordinance z roku 1902
4. Hindu Wills Act z roku 1870
5. Indian Succession Act z roku 1865
6. Intestate Estates Act z roku 1952
7. Magistrates' Court's Act z roku 1967
8. Married Women's Property Act z roku 1882
9. Mohammedan Divorce and Succession Ordinance z roku 1920
10. Native Estate Administration Rules and Orders z roku 1899
11. Probate and Administration Act z roku 1881
12. The Law of Succession Act. In: *CHAPTER 160* of the Laws of Kenya
13. z. č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

1. <http://nli.northampton.ac.uk/eldn/>
2. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/>
3. <http://www.docstoc.com>
4. www.duhaime.org
5. www.globalpropertyguide.com
6. www.ielrc.org
7. www.infotrackea.co.ke
8. www.journals.cambridge.org
9. www.jstor.org
10. www.kenyalaw.org
11. www.kenyalawresourcecenter.blogspot.com
12. www.kituocharia.or.ke
13. www.law.emory.edu
14. www.lawlink.nsw.gov.au
15. www.lawyer-kenya.blogspot.com
16. www.oakadvocates.co.ke
17. www.peperonity.com
18. www.scribd.com
19. www.studentlawnotes.com
20. www.the-star.co.ke

Články:

1. COTRAN Eugene. Marriage, Divorce and Succession Laws in Kenya: Is Integration or Unification Possible?. *Journal of African Law* 1996, no. 40 , pp 194-204.
2. GUNN, M., BELLHOUSE, J., CLARE, I., et al. Families and new medical dilemmas – capacity to make decisions, *Child and Family Law Quarterly* 2001, no. 13, p 383.

Resume

The aim of my thesis is to dedicate readers to the issue of law of succession in Kenya, respectively to the Kenyan adjustments to the testamentary succession, and allow the readers to compare the application of a testamentary succession in Kenya and in the Czech Republic. To achieve this goal, I have tried to point some brief remarks out from the Czech legislation, in order to highlight the main differences between the Kenyan and the Czech legal system or contrary notify to a similar treatment in both systems. To summarize the comparison of Kenya and the Czech Republic in the area of the testamentary succession, it has to be said that the Czech legislation significantly differs from the Kenyan in many points. The main diversity is in institutes unknown for the domestic law, such as the “revocation of will by marriage” or in institutes not being currently in force, which will be however implicated from January 1st 2014 by the Act no. 89/2012 Sb. Examples of the institutes coming in force in the Czech Republic are a privileged testament and conditions in a will.

In the process of an interpretation of the historical development of the inheritance law in Kenya in the first chapters, it was mentioned that the codification of the Law of Succession Act in 1981 was made mainly due to the adoption of the uniform rules of the inheritance law. However, the application of this act was not successful. The Law of Succession Act is an act with the general force, however it still stands next to an Islamic and customary law, which has been excluded from the Law of Succession Act. In comparison with the domestic legislation, in Kenya, there does not exist a single act governing succession law, which would apply to the entire population of the country.

Finally, it is a crucial part to mention about the availability of the sources of literature related to the Kenyan law in general. When choosing the topic of the thesis, I was concerned for the sufficiency of information useful for the paper. Pooling of resources was not easy at all at the beginning, however over the time I came across many useful websites, such as < <http://www.kenyalaw.org/klr/index.php>>, which allows a researcher to go thru the entire Kenyan legislation, judicature and many useful resources when working with the legal issue relating to Kenya. Moreover, there exist plenty of publicly accessible articles, contributions, and papers worked out by the Kenya law students. At the beginning of my work, I have tried contact the Kenyan law school with a request for study materials connected to the issue, but without any success. In addition, I unsuccessfully tried to find a literature about the law of succession in Kenya in the library of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech

Republic. Despite occasional setbacks, I believe that I have compiled an appropriate amount of information to process my diploma thesis on “Inheritance Law of Wills in Kenya.”